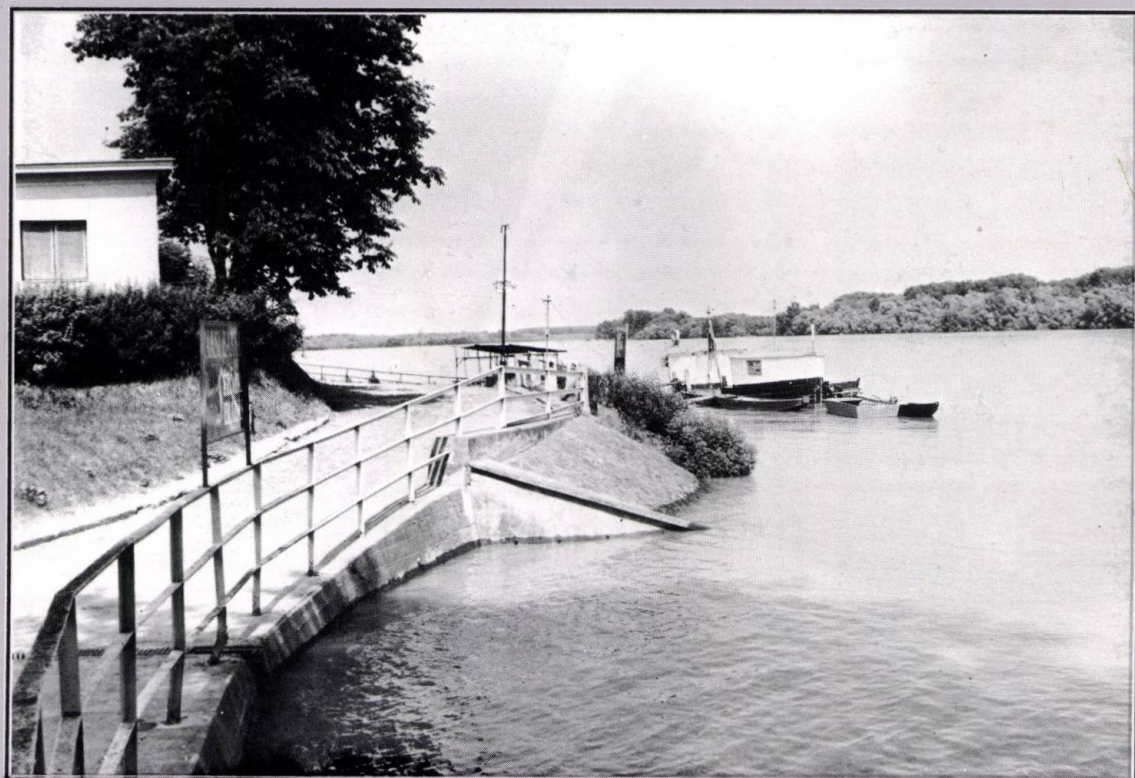
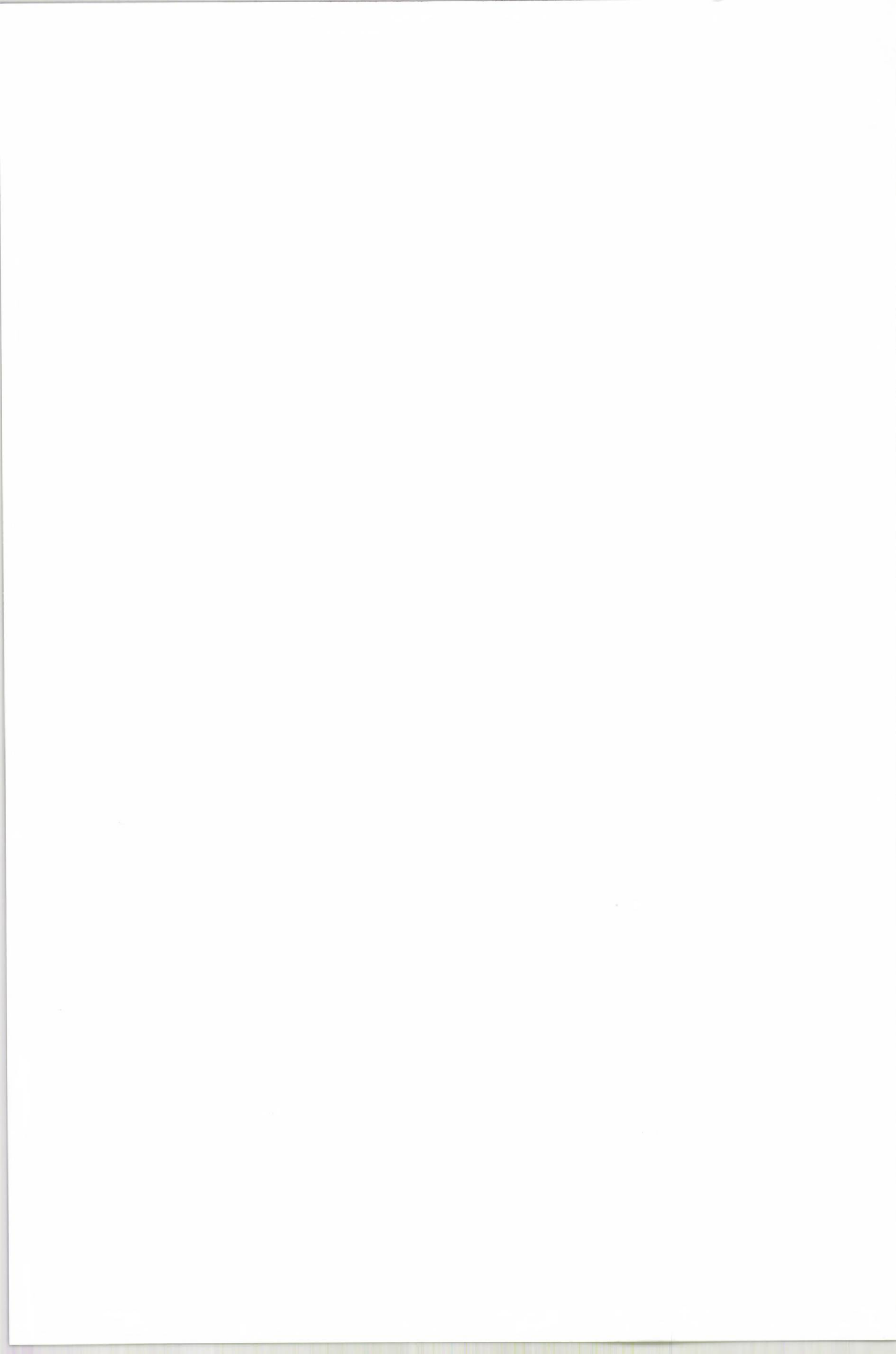


# Paksi Tükör



Árvíz, 1999. május 23.





## Búcsú Id. Hanák Ottótól

Id. Hanák Ottó nyugalmazott címzetes igazgatótól Orsósné búcsúzott a pedagógusok nevében:

Kedves Ottó Bácsi !

Hosszú betegség után érkezett el a jobb, a fájdalom nélküli örök hazába. Mi, akik most itt állunk, hogy utolsó útjára kísérjük, ismertük, szerettük és tiszteltük.

De vajon ismertük-e?

Ismertük a pedagógust, aki tanítóképzőt Kalocsán, tanárképzőt Pécsen végzett, s még közel az 50. évéhez is beült az iskolapadba, hogy még több szellemi municiót adhasson kollégáinak, tanítványainak.

Igényes, következetes, igazságos és szerető tanár volt. Munkáját meghatározta az emberek iránti teljes bizalom. Hányszor érte emiatt csalódás? Nem tudom.

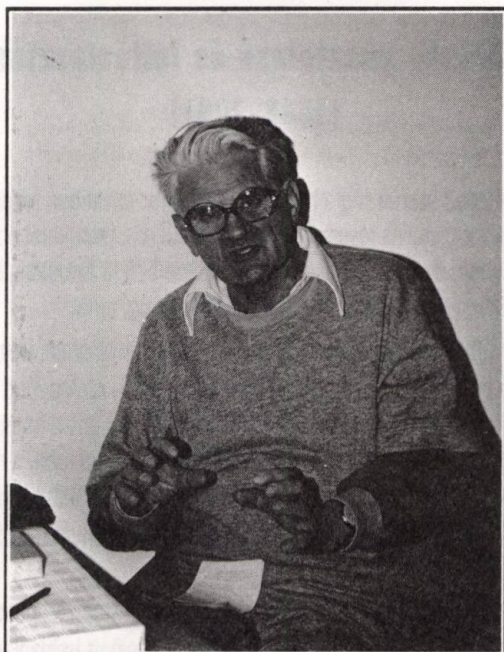
Egészen korán kiderült szervező és vezetői képessége: fiatalon lett igazgató majd tanfelügyelő.

1960-ban boldogan költözött "haza". Így nevezte Németskért, mert felesége szülőfaluját a magáénak fogadta. Németskéri és paksi igazgató korában sokunk sorsának alakulását figyelte, irányította, segítette.

Tevékenysége, szellemi aktivitása a hosszú-hosszú betegség idején sem tört meg. Több mint húsz éven át, egyre betegebben végezte a helytörténeti gyűjtő- és alkotó munkát.

Vajon hányan ismerték a tudományos munkát végző, sikereire szerényen büszke Hanák Ottót?

Megvan-e minden németkéri család otthonában a falu krónikája, a Németskér-émlékkönyv? Kapott-e érte hálás szót, elismerést, bátorítást a további munkára?



Hanák Ottó Balatonfüreden a szanatóriumban  
(1995. január)

A családjától és a közeli barátoktól igen. És jött a tudományos élet képviselőitől kiváló kritika. A MTA országos pályázatán nyert első díj meg a faluhoz való ragaszkodása készítette arra, hogy első könyvét több is kövesse.

Az Egy falu lelke, a Németskéri daloskönyv s a csak kéziratban őrzött szép lírai családrege-nye, a Braun család története.

Írt falurajzot Német-

kérről, melyért az Akadémia 1. díjjal jutalmazta; tanulmányát a falusi értelmiségről többen ismerjük.

S ha mély bánat vagy nagy öröm érte, vagy egyszerűen csak csendre, szépre vágyott, írta ihletett szép verseit, melyeket a családon kívül csak kevesen ismernek.

Tehetségét, szorgalmát, eredményes munkáját szűkebb környezeténél jobban értékelte a megyei és az országos tudományos élet:

- címzetes igazgatói címét egész életében megtarthatta

- megkapta a Szocialista Kultúráért Kítüntetést és Tolna megye legmagasabb kulturális elismerését;

- a Babits emlékplakettet
- díjakat nyert országos helytörténeti pályázatokon, köztük a legmagasabbat, a Magyar Tudományos Akadémia 1. díját.

Értelmes, szép, teljes életet élt. Köszönjük, hogy ismerhettük a kedves és jó embert, a türelemmel szenvedőt, az értünk alkotót, dolgozót.

Búcsúzom. Pihenjen végre, Ottó Bácsi !

id. Hanák Ottó:

## **A falusi értelmiség pusztulása és feltámasztásának igénye (1948-1991)**

Az 1960-as évekre a félillegálisba szorult régi értelmiség a magyar falvakban teljesen visszaszorult, szétforgácsolódott. Annak a kornak nagy társadalomformáló eszméi és téveszméi inkább csak harsogtak, mint pozitívan hatottak. A falusi értelmiséget lehetetlenné tették, felhígították. Általában, de az értelmiségiek különösen befelé fordultak, kifelé csak porhintés, ködösítés vagy önigazoltatás miatt erőlködtek a párt és az állami felsőbbtség elvárásainak eleget tenni.

Az emberek jelentős része így látta ezt. A szabadgondolkodók. A régi nevelésben, képzésben részesültek. Az ifjú lázadók. A nyugateurópai életet megismerők. - De látta ezt a falusi parasztember is. Nehezen szokta meg új társadalmát, melynek jellemzésére több oldalról is idézgették Herczeg Ferencet: "A birkák közt a számaré a tekintély s ebé a hatalom."

Noha a parasztemberbe az előző századok alatt belenevelték a tekintélytisztelőt, a népi demokrácia új rendjének vezetőit mégsem ismerte el tekintélynek, - sokkal inkább hatalomnak. Számos apró tapasztalatunk van arról, hogy hiányérzetük volt, ha a társadalom felé fordultak. Hiányolták a vezetésből a művelt embereket, azok példamutató életformáját, hiányolták az elhallgattatott vagy kipusztított "tekintetes" értelmiséget.

Esti falusi beszélgetéseken (1975-985) a kiöregedő "első" generáció gyakran felemlítette azt a témát, hasonlítgatta jelenét az 1945 előtti múlthoz, vezetőit, - az elvtárs-vezetőket - a tiszteletből úrnak szólított hajdani vezetőihez. Szavaikból érezni lehetett, hogy nemcsak nosztalgiával, hanem megőrzött tisztelettel szóltak a postamesterről, a plébánosról, jegyzőről, a tanítóról, a csendőrtiszthelyettesről, az orvosról és a szomszéd falu uradalmi intézőjéről és az erdőkerület vezetőjéről.

Napjainkban, amikor az újból felszabadult kisember is fölvezolja magában a jövő társadalmát, melyben nem a rákényszerített értékeket kell tisztelnie, ki-kibuggyan ajkán az igény a múlt falusi értelmiségére. A formálandó új értelmiségre.

Tulajdonképpen mit hiányolnak ezek az emberek ?

Hiányolják azt a falusi értelmiséget, aki szemükben tekintély volt, aki jöhetett paraszti sorból vagy tanítócsaládból, aki tanultságát ott kamatoztatta falujában, aki példát mutatott életformájával öregnek, gyereknek egyaránt. - Megértette, hogy a doktor úr meg a tanító úr a gazdakörbe azért jött el, hogy új és szép gondolatokat hintsen, hogy hozzásegítse a falu népét a közösségi gondok megoldásához, s korántsem azért, hogy a fehér vászongerítés asztalnál "kvaterkázson" a gazdákkal. Ha ittak is egy-egy pohár kadarkát, azt egymás egészségére, tiszteletére tették. Megértette, hogy a plébános úr meg a kántor úr, a doktor úrral egyetemben hetenként egyszer eljár a jegyző úrhoz tarokkozni, s nem hozzájuk ment "víg a hetest" játszani. "Éves" és "ötéves" tervek nélkül, szükség szerint jártak el a tanult urak előadást tartani a gazdakörbe, pl. a szomszéd gazdaság tisztartója a bonyhádi vöröstarkamarka tenyésztési előnyeiről, vagy a magyar mangalica-sertést felváltani készülő berkshirei és yorkshirei hússertés-fajtáról. - A tekintetes asszonyok szervezték meg a szegények és elesettek, sokgyermekesek karácsonyi megajándékozását. - Az akkori falusi értelmiség megtiszteltetésnek vette, ha a falu vezetői, a bíró vagy a plébános, felkérték pl. a március 15-i ünnepi beszéd mondására. Személyes tapasztalatunk, hogy a német-magyar, vagy egyházi énekkar sikerei fölött az egész értelmiség örködött. A vidéki (paksi) kórustalálkozókon az ő dicsőségük és tekintélyük is kockán forgott, ezért mindent elkövettek a sikerekért. Apró áldozatokat hoztak, beutaztak a "fatengelyes" világban a mezővárosba, hogy jelenlétükkel biztassák az énekeseket, s a szereplés után málnaszörpöt, peracet vettek a szereplőknek - saját zsebből. A letűnt idők legsikeresebb amatőr-színjátész rendezője a (Sebe) doktor úr volt, nem pedig a később hivatalból odarendelt tanító.

Amit ma ismeretterjesztő vagy felvilágosító munkának neveznek, azt felelősséggel végezték, s természetesnek tekintették. Pl. a nagy száj- és körömfájások idején nemcsak szóval, hanem példával is a gazdák elé álltak. A tűzvészek idején az elsők között voltak a tűzoltásban, válllvetve dolgoztak a parasztemberekkel minden bajban.

Az értelmiségi családok élete is példamutató volt. A tekintetes asszonyok nem igényelték e megszólítást, - de ez járt nekik. S a családjuk életformájával ők is neveltek, példát mutattak. Konyhájuk megismertetésével a kulturáltabb étkezés felé igyekeztek terelni a krumplit, káposztát, tészta-féleségeket és húst. Húst, húst fogyasztó családokat.

A századunk első felében itt élt tanítócsaládok (Németkér) a gyermekáldásban, ill. a gyermekvállalásban is példát mutattak. (Welsch és Polgár család): Nyolc ill. hat gyermeket neveltek fel, s tanítottak. Az ezzel járó költségek nem tették lehetővé meggazdagodásukat. De a nagy család boldogsága mindent felülmúlt. - A falusi értelmiségiek utcai megjelenésükre kényesek voltak munkaidőben s azon kívül is. - Életformájukhoz hozzátartozott, hogy a faluba érkezéskor, mint új értelmiségiek, tiszteletüket tegyék a falu vezetőinél és minden értelmiséginél.

Ilyen vagy ehhez hasonló volt a falusi értelmiség élete. Mint láttuk -, felelős. Gondolkodó. Közgondolkodó. Kapocs az emberek között. Tisztelet övezte. Bizonyos értelemben szereték is. Felnéztek rá, s ő nem nézett le. Igyekezett rétegét feltölteni a paraszti tehetségekből. Példát mutatott hivatása gyakorlása közben, s magánéletében, melyben a keresztény erkölcs uralkodott. Nem volt szükségük országos keresztény értelmiségi kongresszusra, bizonyos sajtóorgánumon keresztül bejárták állásfoglalásaikat a társadalmat.

Az alapneveltségük szinte mindegyükkel tudatta, mit kell tenniük.

És ma? Negyven év után!? Van-e ilyen értelmiség a falun? Van-e egyáltalán csoportta, réteggé szerveződött értelmiség?

Sommázhathatnánk, ma ilyen falusi értelmiség nincs. Nem is szerveződhetett hatékony csoportta. - Tapasztalatunk szerint egy jelentős réteg annak tartja magát, noha nem látszik annak. Az elmúlt negyven év eltorzította vagy kiölte azt az értelmiség-fogalmat. Igaz, hogy ma a tanult emberek bőségéről beszélhetünk, hiszen a hajdani két és félezres községben alig volt harminc belőlük (1,2%), míg a mai 2033-ból 41 felsőfokú, 81 középfokú végzettségű (6%). (A község neve Németkér) Akiknek mindkét történelmi időszakról van személyes tapasztalatuk, tudják, hogy minőség szempontjából milyen különbség van a két időszak értelmisége (tanult embere) között.

A mai értelmezés alapján a gimnáziumi és szakközépiskolai érettségivel egyesek szerint igen, mások szerint nem értelmiségi az adott személy. Tapasztaltuk, hogy bizonytalan választ kapunk arra, hogy az esti - vagy levelező-tagozaton középiskolát végzett paraszt vagy ipari munkás (gyári munkás!) értelmiségivé válik-e akkor, ha régi munkahelyén, ill. beosztásában marad.

A felsőfokú végzettségűek származását általában nem figyelik, nem vitatják. Pedig ezen a szinten is vannak parasztok, munkások, s olyanok is, akik iskolai végzettségük ellenére a falusi parasztok, vagy a nálunk ingázó ipari munkások módján élnek. Az anyagi kényszer, a megélhetés kényszere visz rá nagyon sok falusi tanult embert az ún. háztáji gazdálkodásra, az állattartásra és hízlalásra, szőlőművelésre, kertészkedésre.

És végül szólni kell a múlt és jelen összehasonlításánál arról a minőségi eltérésről, mely az ún. "rangon aluli" házasságokból fakad, azaz amikor pl. a felsőfokú végzettségű ember egy alsó fokú végzettségű emberrel lép házasságra. Itt nyilvánvaló az érdeklődés különbözősége, az intellektuális igényből eredő feszültség, melyet szerencsés esetben a szeretet és a tolerancia enyhíteni tud. Találkozunk "felemelő" és "lehúzó" házasságokkal, az utóbbiakból kialakuló csőddel, a gyakori válással.

Egy termelőszövetkezeti idős parasztember mondta a következőket: "Az elmúlt negyven év alatt egy új értelmiségi réteg alakult ki, melynek jellemzői nagyban eltérnek az 1948 előtti értelmiségi minősítéstől." - Ezt el is lehet fogadni, nem is. Mindenesetre figyelemre méltó. Majd így folytatja: "A különbség oly nagy, hogy a század eleji értelmiséget egyértelműen lehet annak nevezni, míg a napjaink tanult embereit nem feltétlenül." Mint kifejtette, szerinte a feltétel: az életforma.

Az igazat megvallva, a társadalmi besorolás kérdésével ma a falusi ember (már) nem foglalkozik. Foglalkozott vele az 50-60-as években, amikor az iskolai és munkahelyi előrelépésnél tisztázni kellett a származást, - munkás, paraszt, (dolgozó) értelmiségi, egyéb (volt kizsákmányoló).

Véleményünk szerint ma a falun egy széles skálán mozgó egységesedő dolgozó társadalom van, benne a maga munkájával a magángazdálkodó és a vállalkozó is, akik az átlagnál többet dolgoznak. Az életforma milyenségét a családi jövedelmek nagysága határozza meg. A jól kereső, s házzal, kerttel, hobby-telekkel meg gépkocsival rendelkezők csoportja mintha a hajdani dzsentrik életét utánozná azzal, hogy egyrészt a régi úri (nem éppen értelmiségi) életmód egy-egy vonását lopja be életébe. Ilyenek pl. az ún. házibulik, pincepartyk (így: ipszilonnal!) zártkörű klubok és rendezvényeik, külföldi utazások (bevásárló-turizmus). Másrészt az aranyékszerek, bundák és bőrkabátok stb., harmadrészt pedig a gyermekek iskoláztatása, azok diplomája, külföldi tanulmányai, mint saját érdemek, büszkélkedési apropók. (Mindezt beárnyékolja 1991. őszén a fenyegető munkanélküliség.)

Ki is az értelmiségi ?

Az értelmiség(i): felső- (esetleg közép-) fokon művelt ember (diplomás), akinek származása nem befolyásolja társadalmi elhelyezkedését. Jobbára értelmiségi családból származik, de nyitott minden osztállyal szemben. Kulturált életformájával, - mely megmutatkozik művelődési és szórakozási igényeiben (könyvolvasás, zenehallgatás- és tanulás, kulturturizmus, az illemszabályok és etikett ismerete, a közösségért tett önzetlen lépések). A nyolcvanas évek elejétől láthatóan a politikai közgondolkodás irányítójává válik, s a 90-es évek elején a politikában uralkodó réteg lesz. Leginkább a pedagógus, pap, jogász, orvos, műszaki- és agrárértelmiségi, esetleg a fegyveres erők tisztje, s legtöbb esetben ezek házastársa tartozik e rétegbe.

Hogyan tűnt el a falusi értelmiség ?

Az 1949-1956 közötti években (Rákosi-korszak) a falusi hatalom a volt agrárproletárok, a megbízható kommunisták kezébe került. A gazdaság a hibás tervek és a szakértelem hiánya miatt visszaesett. A falusi egzisztenciákat szétverték, hogy helyébe a magyar embertől (így) idegen szövetkezeti nagygazdaságokat állítsák. A gazdaság, a társadalom és intézményei, a közigazgatás drasztikus módon és gyorsan került a rá váró feladatokkal együtt a "munkásosztály és dolgozó parasztság" kezébe. Adott helyeken, mint pl. a telepés-községekben a betelepülő agrárproletárok és földmunkások (nem földművesek feltétlen!) kezébe.

A gazdaság megsínylette a gyors átállást, a szakértelem elégtelenségét. Az életszínvonal eleinte csökkent, noha - az előző példánál maradva - a telepések a talált készletek felélése során a falvakban megkülönböztetett jómódban éltek.

A hatalom a társadalom szerkezetét sem kímélte. Szétforgácsolta vagy városba űzte a maroknyi falusi iparost, megfélemlítette az értelmiséget (mint a régi rend kiszolgálóját), elvette az egyházaktól az iskolákat, s minden eddigi erkölcsi és nevelési felfogást, életelvet, modort a maga szájze szerint alakított, ha el nem vetette.

Az uralkodó osztályoktól függőségben élő értelmiségi helyzete tragikussá vált, nem csupán az egyén, hanem a társadalom szempontjából is.

A helyi hatalom a pártszervezetek kezébe került. A pedagógus vagy más szellemi munkás az esetek többségében csak a végrehajtásban kapott szerepet. Egyesek, külső-belső kényszerből a pártba lépve kaptak a falusi vezetésben helyet, s lehetőséget a nyugalmasabb életre. Gyorsan változtatniuk kellett eddigi életformájukon.

A hivatalokban és más munkahelyeken az urakból" elvtársak, kartársak lettek. Az általánosan eddig élő "kezét csókolom" a női munkaerőket már nem illethette meg, - talán az éltes matrónák lehettek kivételek. Ez a köszöntés, ill. megszólítás, valamint az eddigi társalgási nyelv visszaszorult a "magán"-szférába. Lekerült a falusi értelmiség melléről a nyakkendő, melyet gúnyosan kultúr-madzagnak neveztek az elvtársak, s előnyösebb volt, ha kalap helyett sildes-sapkát tettek a fejükre. Kiment a szokásból a vasalt-nadrág, mert leszólás volt a "vasalt-nadrágos" minősítés. A női nyakból eltűnt a vallási hovatartozást jelző keresztcseske a láncsal, helyébe kis ötágú csillagot volt ildomos tenni. De eltűnt a kereszt az iskolákból, s gyakran a dűlőutakról is. helyüket elfoglalták az ötágú vörös csillagok.

Különösen a falusi pedagógust húzták le a különféle rendelkezések és elvárások. Őt sújtotta az is, hogy a legkiválóbb úttörő "Rákosi pajtás" volt, mely elnevezés után elharapózott a tekintélyromboló "tanár pajtás", "tanár elvtárs" megszólítás. Az ifjúsági mozgalomban a túlzott jogokat kapó ifjak és gyermekek gyakorta visszaéltek kapott lehetőségeikkel, - a tanárok és tanári karok kárára is.

Az állampárti vezetők a falusi pedagógust mégis meg akarták különböztetni a számukra veszélyesnek tartott "régi" értelmiségtől. Szívesen mondogatták az elvtársak, hogy "önök a nemzet napszamosai" voltak, s most "önökben köszöntjük A SZABADÍTÓ MAGYAR TANÍTÓT", mint akik a munkásosztály és a dolgozó parasztság közötti értelmiségi rétegben "legközelebb állnak hozzánk". Ugyanakkor a falusi tanító fizetése nem érte el a pártmunkások és szakmunkások bérét. Így aztán csak kevés értelmiségi dőlt be a szép szavaknak.

Később az új, szövetkezeti paraszti rétegnek szüksége lett a tanítóra, amikor tehetséges gyermekeiket kellett eljuttatni a középiskolába, egyetemre, vagy hogy a "Szabad föld, téli esték" során erősen hiányos ismereteiket pótolhassák, hogy asszonyaik megismerjék a kulturáltabb konyhát, s a kézimunkázás szélesebb skáláját, stb.

A kialakuló új társadalmi közegben a hatalom elvárásaihoz kellett igazodnia a falusi értelmiségnek. Jó néven vették, ha a "tanító elvtárs" azzal tisztelte meg őket, hogy vasalatlan nadrágjában leült a kocsmái asztalhoz. Velük végeztek a sokak által

ismert tojásbegyűjtő házalásokat, választási kisgyűléseket, munkahelyi demonstrációkat, pl. a "klerikális reakció" ellen stb. Libabőrözött a hátuk, amikor "gazsulálni" kellett nemcsak a párttitkár, hanem annak felesége előtt is. Pedig az szolgálta az előmenetelt a munkahelyen.

Elképzelhető, hogy az általános elsekélyesedés közben köddé vált a példamutató magatartás, a pallérozott nyelve, az igazi nemzeti érzés, a keresztény életforma. Az értelmiségi gyermekek korán megtanulták a kétszínűséget a nekik már nem új, hanem "a" társadalomban. Virágzott e kettős nevelés. Otthon így, iskolában úgy.

A falusi értelmiség elvesztette régi karakterét. De elvesztette igényeit is. Szellemiekben, anyagiakban egyaránt. Nem élhette szűkebb közösségi életét. Felszámolták összejöveteleiket. Az is gyanús lett volna. - A befelé fordult falusi társadalom szemében veszett tekintélye, tartása.

Változást jelentett az az időszak, amikor az új uralkodó osztály gyermekei sorban jöttek haza friss diplomával a felsőfokú intézményekből. Kezdett nőni a tanultság ázsiója, vissza-visszatért egy-egy régi értelmiségi magatartási vonás, kivasalódtak a nadrágok, felkötötték a nyakkendőt, s végül is pozitíven megváltozott egy-egy család viszonyulása a tanult emberhez.

Nehézebb volt a helyzet a botcsinálta értelmiségekkel, az aktatáskásokkal, a pártmunkásokkal, funkcionáriusokkal. Ezek egy észrevehetően más réteget alkottak, különösen a nagyközségekben vagy kisvárosokban. A jobb módú értelmiségiek által egyre szabadabban rendezett estélyekre a járási stb. elvtársak meghívást kaptak, "ment a dörzsölőzködés", s rehabilitálták a kezítcsókolom-ot meg a "szervusz főorvos úr" üdvözléseket. - Aztán a gazdasági prés enyhültével belevegült a "társaságba" a jópénzű ügyeskedő és a tisztességes vállalkozó is.

Megfigyelhető volt, hogy az elanyagiasodó szemlélet megfertőzte az értelmiséget is, mindenható értéknek csupán az anyagiakat kezdte tekinteni, ezért feláldozta intellektuális különbözőségét is. Magát belevetette a "második műszakba", a háztáji gazdálkodásba, s lassan-lassan a munkahelyén pihente ki az otthon végzett nehéz munkát. A nők részéről természetessé vált, hogy a párválasztásnál elsősorban a kiszemeltnek az anyagi helyzetét nézték. S ezek a kiválasztottak az újra elővett társadalmi létrán feleségük révén is magasabbra jutottak, nem beszélve valós anyagi tekintélyükről. A falusi társadalomban kezdtek hangadókká válni, s az utolsó évtizedben ez a helyi politikában is megmutatkozott.

Ebből a félig funkcionárius, félig gazdálkodó, s csak kis mértékben "valódi" értelmiségekből lettek a falusi hatalomváltás legtevékenyebb, némelykor lehangosabb (olykor demagóg) résztvevői. Csakhogy a hatalomváltás és rendszerváltás különböző fogalmak, - s ez utóbbi valóra váltásánál a szekér elakadni látszik.

A megélhetési körülmények magukkal hozták az életformák változását. A vakvágányra futott szocialista gazdálkodás (a minden áron nagyüzem, gigantomania a beruházásokban, utasításos tervezgazdálkodás, a vállalkozás elfojtása, a kis- és középüzemek ellehetetlenítése stb.) kiábrándította a kinevelődött, - kritikussabb, az 1948 előttinél szélesebb, de kulturáltabb - réteget a mások által kítűzött programokból.

A "mellékesben" megéreztek az önállóság ízét, meglátták a saját és az ország gazdasági felemelkedésének más lehetőségét, az önmegvalósítás útját. - Ma az egész falusi társadalom drukkol a tehetséges vállalkozók sikereiért. Jó részüket az értelmiség a maga neveltjének tartja, általuk látja megvalósulni elképzeléseit.

A napokban mondta egy gondolkodó paraszt: itt van ez a félerntelmiségi massa... - S tényleg, ha valóban itt van, miért nem tudja betölteni a régi értelmiség szerepét ?

a. A négy és fél évtized alatt megváltoztak a társadalmi körülmények. A kihalt vagy limitálódott falusi értelmiség helyére nem lépett, s nem léphet a fentebb körülírt "félerntelmiségi". Egyrészt mert nincs már meg a követendő élő példa, legalább is már nem aktív. Másrészt az iránta támasztott igény sem ugyanaz, mint ötven évvel ezelőtt. A mai társadalom derékhadának nincs közvetlen tapasztalata a régi értelmiségi életről, nem tudja milyen volt. Még az értelmiségi családokból leszármazottak is inkább szüleik elmondásából ismerik, semmint átélésből.

b. Az elmúlt egy-két évben kapott e réteg figyelmeztetést a politikai pártok részéről, próbálja megújítani önnön nemesebb és magasabb szintű társadalmi életét, de ennek még nincs eredménye. Az anyagi célok még erősebbek. Tapasztaljuk, hogy a felnövekvő generációkban szinte átöröklődik az anyagiak szemlélet, s szívesen vállalják a háztáji gazdálkodást is. Az olvasottság csökken, a falusi mozik konganak az ürességtől, elkoptak a műsoros estek, - mindent pótol a televízió -, s a fiataloknak még ott a diszkó. Ebben a légkörben összerosódnak a falusi társadalmi rétegek, ebben vész el az értelmiségi életre hivatott tanultabb

réteg is. Ebben a kényszerű elanyagiasodásban kell a választ keresni minden társadalmi-kulturális problémára. A falusi értelmiség kérdésére is.

c. Tudjuk, közrejátszanak szubjektív okok is. A felnövekvő harmadik-negyedik generációt olyan nevelési hatások érték és érik (erkölcsi nevelés!), melyek elfordították a nemesebb szellemi igényektől. Ez akkor is igaz, ha ellene vetjük a falusi ember mostoha kulturális lehetőségeit. Egyes idősebb és középkorú tanító, jogász, mérnök stb. mintha nagyobb örömet találna a disznóhizlalásban vagy a macskagyökér (Valeriana) termelésében, mint Mozart egy operájában. Mások meg azért várják a nyugdíjazást, hogy jól "kigazdálkodhassák" magukat.

Ismételjük, - ez a gazdasági kényszerűség miatt van így. De mivel magyarázzuk azt, hogy szabad idejében lezárja a rádiót, ha Mozart operát hall? - A neveltség, a ráneveltség hiányával. S ezen kell elgondolkodnia az alsó- közép- és felsőoktatásnak! A tanultság és a jólneveltség nem feltétlen jár együtt.

A tanulás éveit után legtöbb faluban csak lézengenek a fiatalok, nincs klub, egyesület, gazdakör, ahova belátogathatnának. A művelődési házak, akárcsak a mozik, konganak az ürességtől. A felnőtt társadalom számára nincs egy tisztességes hely, ahol fehér asztalnál elfogyaszthatna egy pohár kadarkát János báccsival.

Nem járnak össze a családok, nincs tarokkozás, de még "víg a hetes" sincs. Hová tűnt az a szép szokás, hogy a faluba kerülő értelmiségi "tisztelétet teszi" a vezetőknél s rétege tagjainál? Levizitel. (De mi az a vizit -, kérdezte egy ifjú.) Egymás névnapján ma már nem találkoznak. Ki mondja az ünnepi beszédet? A polgármester, s az iskolaigazgató. Más szóba sem jön. És nincs 40-50 tagú énekkar, nincs fél falut megmozgató sportkör, s kinek kell az amatőr-színjátszás 1991-ben? És a gyermekáldás?! Nem az értelmiségiekre jellemző a három vagy több gyerek.

Mit is írtunk a bevezetőben?

Felelős. Gondoskodó. Közgondolkodó. Kapocs az emberek között. Tisztelték. Becsülték. Bizonyos értelemben szerettek is. Felnéztek rá, s ő nem nézett le, - s így tovább.

Elmondhatjuk-e ma azt?

Ma amikor az ország egészében az értelmiség színe-java a gazdasági-társadalmi átalakulás kezdeményezője s mozgatója, nem szabad megfélemednünk a falusi értelmiség problémájáról, mint sajátosságáról, mely kulcsa lehet a magyar falu felzárkóztatásának. Mi a falusi értelmiséget kulcsfigurának tekintjük.

Fel kell támasztani, s meg kell újítni e réteget az egész magyar társadalom javára. Törvényhozó és végrehajtó szerveinknek, a MTA szociológusainak, pártoknak, az önkormányzatok vezetőinek, az egyházak vezetőinek, a régi értelmiségieknek és az azzá formálódást vállalóknak mielőbb lépniük kell, hogy a falusi társadalomban meglévő úrt kitöltsék, s az új értelmiség a falu felelős vezetőjévé válhasson. Legalsóbb szinten a polgármesterek, ÁMK-igazgatók (iskolaigazgatók) és a felekezetek papjai legyenek a "hivatalból" kezdeményezők.

Szét választani a hivatott értelmiségiek és az ún. félértelmiségiek (vállalkozók-gazdálkodók) csoportját, s az előbbieket felelőssé tenni a faluért, a falujukért. Mutassák meg az élet anyagi szépségei mellett az intellektuális szépségeket. Mutassák meg, hogy az egyes ember és falu lelkének művelése csökkenti az anyagiak miatt oly sokszor fellángoló falusi ellentéteket.

A számba vett személyekből ki lehet alakítani azt a jóra kelesztő anyagot, mely erre képes. Csak mentesíteni kell a hivatási körén kívüli kényszerű kenyér-kiegészítő munkáktól. Különösen a falusi pedagógusok anyagi és erkölcsi megbecsülését tartjuk fontosnak, mert elsősorban őrvelük és általuk lehet szellemiekben, lelkiekben, erkölcsiekben, magatartásban szebbé tenni a jövő faluját.



*Hanák Ottó:*

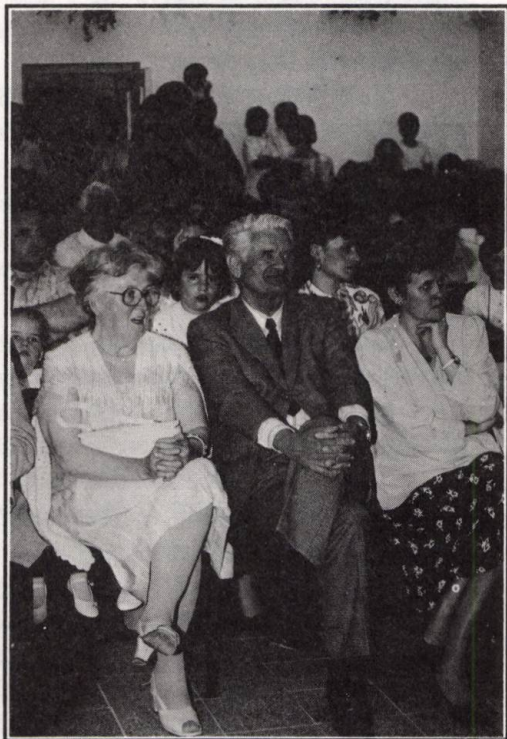
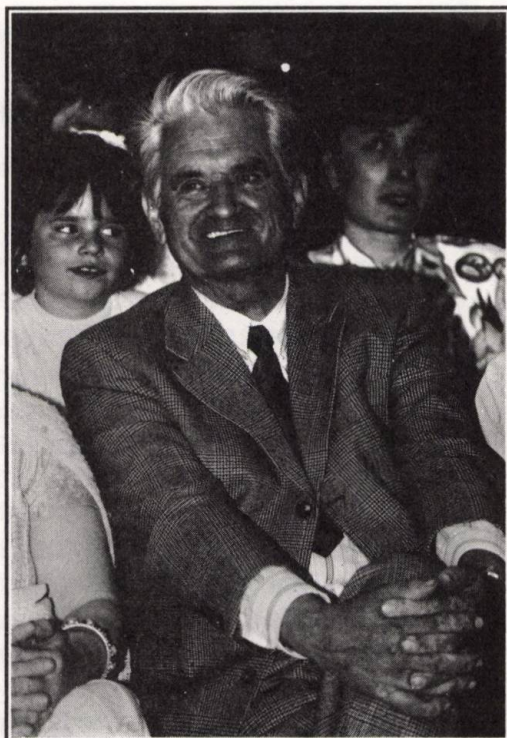
*Csak tudnátok ti is játszani...  
(Üzenet a harmadik generációnak)*

*Emelgetem fáradt szárnyamat  
igyekszem repülni az élen,  
nem kél versenyre az ifjúság...  
- valamikor ez volt a szegény.*

*Jól megtömött beggyel repülnek  
utánam, s a szárnyuk nyikorog.  
Nils Holgersonokkal vívnának...  
- álmok nélkül kardjuk nem forog.*

*Romantika, álom képzelet, -  
gyermekkor, ifjúság, őszület  
együtt járták végig éveim  
játékból a röpke életet.*

*Csak tudnátok ti is játszani  
szegényen, mezítláb, féktelen,  
s szállni gépek nélkül egyre fel...  
- mi testvérek így tettük négyen.*



*A fotók Szekszárdon készültek 1994.05.16-án, id. Hanák Ottó: Egy falu lelke című könyvének ünnepi bemutatóján.*

Beregnyi Miklós:

## A másság mítosza (részlet)

(A város és az erőmű kapcsolata)

Mi, a tárgyalt időszak eseményeinek és cselekményeinek átélei és részesei, egy olyan technika megjelenésének és alkalmazásának vagyunk résztvevői és tanúi, mely technika története a XXI. századba ível át, nevezetesen az atomenergia békés alkalmazása. Bármennyire tragikus emlékek és érzések fűződnek az atomenergia megjelenéséhez, bármennyire is tiltakoznak egyes érdekcsoportok és a hozzájuk kapcsolódó zöld mozgalmak, az atomenergia megmarad a XXI. század jelentős energiaforrásának.

Az atomenergia történetéhez hasonlítható a génebézészet története, helyzete, társadalmi elfogadottsága. Jelenleg egyes csoportok még tiltakoznak a génmanipulált növényi és állati kísérletek ellen, ám az emberiség élelmiszer igényeit csak ennek az új tudománynak a segítségével lehet majd kielégíteni, hiszen ma négybillió ember él a Földön, és ez a szám óriási léptékben növekszik. A tudomány és a tudósok kötelessége az újonnan jelentkező veszélyek felismerése és kordában tartása.

Mi halandók és fogyasztók, keresve a hosszú élet titkát, nem lankadó figyelemmel és bizalommal kell, hogy kísérjük a tudomány fejlődését, bizalmunkkal elősegítve a tudományos élet jó közérzetét, ami a mindenkori problémák gyors megoldását segítheti elő.

Ez olyan igényt támaszt velünk szemben, hogy törekedjünk a másság felismerésére és elismerésére, és a másságot ne a megszokottság ellenpólusaként kezeljük, hanem a megszokott jótól egy még jobb út felé mutató szemlélet nélkülözhetetlen elemének.

Természetesen a másság csak akkor értelmezhető, ha ott van mellette a megszokott, az általános. Ezt az alaphelyzetet testesítette meg az atomenergia megjelenése a magyar iparban, Pakson.

Ahhoz, hogy a város és az atomerőmű kapcsolatát megértsük, át kell tekintenünk az 1960-as évek végi Paks helyzetét, az atomenergia megjelenésének hatását a villamosiparra, és azt is vizsgálunk kell, hogy mit jelentett az országnak a XX. század egyik legnagyobb építkezése.

A 60-as évek közepétől jelentkező megnövekedett energia-igény és a szűkös szén és gázkészletek arra kényszerítették a szakembereket, hogy meghonosítsák Magyarországon az atomenergiát.

Ez a felismerés szemléletváltást is követelt az ipar minden területén, hiszen más technológiákat kellett kidolgozni és alkalmazni. A kialakult helyzet érzékeltesére jó példa a minősített hegesztők helyszínen - Pakson - történő képzése, mert hiába volt meg valakinek a hegesztői papírja, nem hegeszthetett Pakson, előbb el kellett végeznie egy minősített hegesztői tanfolyamot. Vagy nézzük meg az 1960-as és 1970-es évek középiskolai, főiskolai és egyetemi oktatásban használt fizika könyvek atomenergiával foglalkozó fejezeteit. Gyakorlatilag a megemlítés szintjén volt az atommag és hasadásának kérdése, mely ismeretre nem lehetett atomenergia-ipart alapozni.

Tehát az építőiparra, a gépgyártásra és számos más iparágra hatással volt a nukleáris technika megjelenése, a villamos-energia-iparról nem is szólva.

Az alapképzéseken túl, az eddigi nagyberuházásokon szerzett tapasztalatokat is hasznosítani akarták Pakson, szerették volna kiküszöbölni az építkezés negatív hatásait, ami egyaránt érintette az egyént és a település - struktúrát.

Így például nem felvonulási vagy barakk épületekben kívánták elhelyezni az építőket, hanem összkomfortos lakásokban, melyeket az építkezés befejezése után felújítanak és átadnak az üzemeltetőknek.

A nagylétszámú építőnek - csúcs időszakban kb. 10.000 ember - viszont óriási mennyiségű lakásra volt szüksége, mely igények csak a gyári panel technikával voltak kielégíthetők. Az építésszek viszont már mellőzni szerették volna a panelt, emberibb környezetet szerettek volna kialakítani. A Pécsi Ifjúsági Tervező Iroda fiatal építészei szerették volna megreformálni a házigyári paneles építkezést. A Csete György vezette építész csapat kísérletet tett a lakótelepekre oly jellemző egyhangúság feloldására, majd több lépcsőn keresztül a belső tartalom gyökeres megváltoztatására. Ám ebben az esetben a másság eszméje vesztesen került ki a szellemi párviadalból, amit országos vita keretében a "tulipánvita" égisze alatt vívtak egymással az építésszek. A paksi kísérletet az akkori építési miniszter leállította, mondván, miért legyen Paks külön város az ország többi városánál.

Egy másik elképzelést viszont sikerült megvalósítani, nevezetesen az új lakótelepet - amit először az építők használtak -, sikerült teljesen elkülöníteni a régi városrésztől. A tervezők úgy vélekedtek, hogy a több műszakban dolgozók ne zavarják az ó-paksiak megszokott mindennapi életritmusát, ezért egy külön dombra helyezték az új "atom lakótelepet." Ebben az elképzelésben sok igazság volt, viszont ennek következtében a város két teljesen különálló részre szakadt. Ez azt jelentette, hogy a város lakóterületének 15 %-át kitevő Kishegy-lakótelepen a város lakóinak közel 50 %-a kapott helyet. Ez a helyzet újabb feszültségforrást teremtett, mert a lakótelep és az óváros lakói közti unszimpatiót fokozta, ugyanis a lakótelepen összkomfortos lakásokban éltek, betonút és járda volt mindenhol, az óváros több mint 40 utcájában pedig nem volt szilárd burkolatú út és járda.

Tehát az atomerőmű telepítése kapcsán épített környezet nem kapcsolódott szervesen a már meglévő települési struktúrához, hanem létrehozott egy új városrészt, és ezzel egyidőben az előregedett óvárosból a városközpont délebbre tevődött, a hivatalok a mai Duna Hotel környékére kerültek, létrehozva ezzel az új városközpontot.

A két városrész közötti szervezettebb kapcsolat megteremtésére csak később történtek próbálkozások, amikor 1985 és 1989 között Makovecz Imre lett a város főépítész, és úgy tűnt, a hamarosan beinduló erőműbővítési program keretében megvalósulhat ez az elképzelés. A Kormány azonban 1989 szeptemberében leállította az 5-6. számú blokkok beruházásának előkészítő munkálatait.

De kanyarodjunk vissza az 1973-1974-es évekhez, mikor újra indul az 1969-ben megkezdett, majd le is állított nagyberuházás. Mellesleg nagy csalódást okozott a nagyközség lakóiban, hogy az 1969 nyarán elkezdődött építkezést az év végén leállították. Ugyanis a tereprendezésre és más előkészítő munkálatokra érkező személyeket magánházaknál szállásolták el, természetesen fizetés ellenében.

A hónapról-hónapra növekvő építői létszám megmozgatta a paksiak fantáziáját, hízlalták a sertéseket, hogy a téli vágások után sok-sok finomsággal traktálják az atomerőmű építőit. Ebbe a nagy készülődésbe villámként csapott be az építkezés leállításáról szóló hír. Az építők elvonultak, a sok eladásra váró "dísznóság" a paksiak nyakán maradt.

Az építkezés 1973-as újraindításával nagy és neves vállalatok részlegei települnek Paksra, mint az ERBE, GYGV, VEGYÉPSZER, ORSZAK, 22. ÁÉV, TÁÉV... stb. A vállalatok dolgozóinak életvitelük nagyban különbözött a paksi lakosság életvitelétől. Ennek érzékeltetésére egyetlen példát említek: az Erőmű Beruházó Vállalat részlegének Paksra települését követően hamarosan megépíti szaunáját a birtói tavak partján, melyet a paksi ember csodálkozással szemlélít, természetesen kívülről. Ugyanis az ERBE kihelyezett részlegének vezetői és szakemberei a fővárosból ingáztak Paksra, állandó életterük Budapesten volt, lételemük volt a városi életforma.

Ezzel szemben milyen volt az ideiglenesen befogadó közeg? Milyen volt az 1960-as évek végi, az 1970-es évek elejei Paks? Olyan mint a több ezer hasonló magyar település: szürke.

Az ipart csak a Konzervgyár jelentette, bár volt egy Építőipari KTSZ, egy Ruhaiipari és Cipőipari Szövetkezet, három TSZ és egy Állami Gazdaság. A kereskedelmi és szolgáltató ipart az ÁFÉSZ és a Népbolt reprezentálta, mint bármely más vidéki településen. Munkahelye akkor mindenkinek volt, ám sokan ingáztak Dunaújváros és Szekszárd között. Paks tipikus mezőgazdasági jellegű település volt.

Tanácsi rendszer lévén a helyi hatalmat a helyi tanácsi vezetés gyakorolta a párt irányítása, útmutatása és felügyelete mellett. Igen erős volt a "vármegye szellem", a megyei akarat érvényesítése a járási hivatalokon keresztül. Viszont a helyi üzemek, gazdasági egységek vezetőit beválasztották a helyi hatalmi szervekbe, ezzel is növelve tekintélyüket és befolyásukat. Ez azért érdekes, mert amikor az építkezés beindításáról és helyéről folyt az dialógus, csak a megyei vezetést vonták be, és elképzeltük, hogyan dolgozta fel ezt a mellőzést a helyi hatalom?

Ilyen miliőben indult el 1969 nyarán az építkezés, bár az év végére le is állt, ám 1973-ban újra indult, és attól kezdve egyre nagyobb intenzitással folyt. Csúcs időszakban - 1980-84 - közel tízezer ember dolgozott az építkezésen, akik munkaidő után a nagyközségbe - városba jöttek pihenni, szórakozni.

Ezeknek az embereknek más volt az életvitelük, mint a község lakóinak. A tartósan letelepedni szándékozók zömmel az iparból érkeztek Paksra, az ő életvitelük is különbözött a helyi lakosság megszokott életvitelétől.

Hogy a helyzet még bonyolultabb legyen, egyre több lengyel, szovjet, cseh és NDK-beli munkás érkezett Paksra. Mindezt betetőzte, hogy honvédségi alakulatot - MN 2986 - telepítettek az új lakótelepre, ott alakítottak ki számukra laktanyát. Paksra a múlt században szállásoltak el utoljára katonaságot.

Ezt a mindenféle szempontból bonyolult helyzetet kellett működőképessé formálni az építkezés és a nagyközség vezetőinek. Azt hiszem kijelenthetjük: ezt a feladatot csak óriási konfliktusok árán lehetett megoldani.

Paks nagyközség lakóinak száma tíz év alatt megduplázódott, és közben a település városi rangot kapott.

Nyugodtan kijelenthetjük: bármilyen kompromisszumkészség is kevés lett volna ahhoz, hogy a konfliktusokat elkerüljük. A konfliktusok három fontos területen akumlálódtak, nevezetesen: politikai és gazdasági síkon, valamint a rosszul értelmezett és alkalmazott lokálpatriotizmus terén.

Az elvek három síkon küzdöttek egymással, mert a nagyberuházási elv sok tekintetben szemben állt a helyi várospolitikával, és kevés találkozási pontja volt a lokálpatriotizmussal.

Nézzünk néhány példát ezekre a szembenállásokra. Kezdjük az ERBE szerepével, hiszen ők irányították az építkezést - 1984-ig - és ők döntötték el milyen mélységű infrastruktúrát kell kiépíteni Paksra. Az ERBE elképzelései nem mindig estek egybe a város vezetésének az elképzelésével, vagy a PAV vezetőinek terveivel. Örök vita folyt a tanács és a beruházó között, hogy például a bölcsőde és az óvoda most a beruházás része, vagy pedig a városfejlesztési kategóriába sorolandó. Mert ha az utóbbiba, akkor az a beruházási költségekből nem finanszírozható, arra kérjen pénzt a tanács. Ennek a konfliktusnak a kiéleződését nagyban előidézte a PAV vezetésének azon határozott álláspontja, miszerint ne a Budapestről Paksra ingázó ERBE vezetői mondják meg, hogy mire lesz szüksége a Paksra letelepülő üzemeltetőknek. Ebből a konfliktusból a PAV került ki győztesen, amikor 1984-től átvette a beruházás irányítását.

A lokálpatrióták és a majdani üzemeltetők vitáira jó példa az Uszodaépítő- és Fenntartó Egyesület létrehozása a városi tanács részéről. Ugyanis abban egyetértés volt, hogy kell egy uszoda, ám a helyszínében már nem tudtak megegyezni. A PAV vezetése a lakótelepre szerette volna, a város vezetése pedig a mai helyén kívánta felépíteni. Igen ám, de a városnak erre nem volt pénze, a PAV meg nem kívánta támogatni, hiszen nem fogadta el

a tervezett helyet. Álláspontjából egyik fél sem kívánt engedni, pedig a megyei pártbizottság megpróbálta a PAV-vezetését rábeszélni a meg-  
 egyezésre. Mivel a PAV dolgozóinak zöme az "Atomvárosban" lakott, így ők oda kívánták az uszodát, ha már a vállalat fedezné az építési költségek  
 nagyobbik részét, ugyanis beruházási keretből nem fordíthattak pénzt az uszodára. (A pesti embernek szüksége van uszodára, a vidék ne támasson  
 ilyen igényt.) A helyszín kérdése presztízs kérdéssé fajult, a városi tanács úgy döntött, hogy nem enged és megnyeri a paksi polgárokat és üzemeket  
 az uszoda mostani helyének elfogadásához. Ennek érdekében egyesületet kívántak alapítani, mely egyesület irányítaná a majdani építkezést és biz-  
 tosítaná az anyagi forrásokat. Az elhatározást tett követte, és 1983. június 23-án megalakult a "Paksi Uszodaépítő- és Fenntartó Egyesület", melyet  
 40 magánszemély és 23 jogi személy alapított. Téglajegyeket nyomattak és buzdították a lakosságot a jegyek vásárlására, mely jeggyel a nyitás után  
 egy alkalommal beléphet a tulajdonosa...



*Kápolna u. 10-24. (1954)*



*Kossuth L. u. 2. (1954)*



*Brigádtalálkozó 1980. 05. 13.  
40-es betonacél hajlítása*



*Czinege Lajos honvédelmi miniszter és Szabó Benjamin kormánybiztos az építkezést szemléli  
(1980. július 11.)*

## Az elmúlt tíz év összefoglalása

Az 1989-90-es rendszerváltás legnagyobb vesztese a Paksi Atomerőmű és Paks városa. Ennek két oka van, nevezetesen az, hogy lekerült a napirendről az erőmű bővítése, a másik pedig a politikai változások.

A városfejlesztésben 1989-ig felgyülemlett ellentmondások megszüntetésére, a gondokat soroló lakosság megnyugtatóására használt szlogen az volt, hogy majd a bővítés kapcsán megoldódik. Ezt a választ többé-kevésbé elfogadta mindenki, a feszültségek kissé csillapodtak, várakozó álláspontra helyezkedett a méltatlankodók hada.

A bővítés elmaradása nyitva hagyott nagyon sok városfejlesztési kérdést, sokan csalódtak a beigért változtatás elmaradása miatt.

Ezt a közállapotot súlyosította az országos politika helyi lecsapódásának polarizációs hatása, mely nagyon megosztotta a város lakóit, növelte az egymás iránti bizalmatlanságot. Mindezt tetőzte, hogy az erőmű vezetése kivonult a helyi és országos politikából, nem vállalt szerepet, és úgy tűnik tévesen ítélte meg a politika és a gazdasági élet viszonyát. Ugyanis az 1990-es országgyűlési választások eredményeként a politika szabta meg, kik lesznek az erőmű felső vezetői, miközben az erőmű vezetői a politikamentességet vallották.

Az előző részben már szó volt az erőmű vezetőinek az országos és helyi politikában való részvételéről és annak fontosságáról. A rendszerváltás után az erőmű vezető beosztású személyei háttér fordítottak a politikának, nem vállalták közszereplést, mondván: nekik a termelés a fő feladatuk. Ennek a szemléletnek (politikának) az lett a következménye, hogy a megalakuló városi önkormányzatban és annak munkabizottságaiban olyan erőműves dolgozók jutottak be, akik az erőműben nem töltöttek be jelentős vezetői beosztásokat, az erőmű felső vezetésével csak formális kapcsolatban voltak. (Egyébként a testületek egyharmadát mindig erőműves dolgozók adják.)

Az erőmű felső vezetésének közéleti passzivitása azzal magyarázható, hogy az 1989-ben alakuló helyi pártok tagjai abszolút bizalmatlanok voltak velük szemben, és ez a bizalmatlanság a mai napig sem szűnt meg. Fel kell vetni a helyi pártok, és egyes tagjainak a felelősségét is, hiszen kemény negatív kampányt folytattak az erőmű akkori vezetői ellen az országos szerveik irányába, melynek következményeként negatív vélemény alakult ki az atomerőműről abban az időben.

A rendszerváltás következménye az is, hogy Paks kapcsolata megszakadt az országos vezetőkkel, fórumokkal. Pakson nem volt - és ma sincs - egyetlen pártnak sem erős bázisa, a kevés párttag közül senki sem került be jelentős országos párt vezetésébe, így a paksi alapszervezetek és Paks súlytalanná vált az országos fórumok és az országos politika számára.

Erre jó példa a Magyar Villamos Művek (MVM) és Paks kapcsolata. Ugyanis hiába termeli Paks az ország villamosenergiájának 38-40 %-át, az MVM - mint a kormány meghosszabbított karja - energiapolitikájában csak úgy számolt Pakssal, mint a legolcsóbb energiatermelővel, akitől kell az olcsó áram, de gondjait és fejlesztését már nem vállalja fel. Ezt a vélekedést támasztja alá az erőmű bővítési pályázati program, melyet az MVM írt ki, és ő is zárta ki a versenyből az atomerőművet. Ezt az uralkodói szemléletet tudomásul (vette) veszi a paksi önkormányzat, ez ellen nem emelte és nem emeli fel ma sem szavát, mintha az erőmű nem is itt termelné meg az ország villamosenergiájának közel felét. Tehát hagyjuk Paksot teljesen súlytalanná válni, holott a MOL után az ország legnagyobb energiatermelő központja.

Az 1997-ben elindított erőműbővítési pályázat teljesen hidegen hagyta az önkormányzatot, egy lépést sem tettek a pozitív elbírálás érdekében még az MVM-nél sem, nemhogy minisztériumoknál. Paks városa hagyja, hogy az MVM úgy bánjon az erőművel, mintha a kizárólagos tulajdona lenne, amihez Paksnak az égvilágon semmi köze sincs. A Paksi Atomerőmű ledegradálódott egy budapesti székhelyű vállalat vidékre kihelyezett egysége szintjére. Vagyis az MVM-et hidegen hagyja Paks városának és az erőműnek a sorsa.

Tizenkét évvel a 4. blokk országos hálózatra kapcsolása után, nincs az országban olyan befolyásos szerv, vagy személy, aki kiállna az atomerőmű mellett, azt viszont elvárják, hogy olcsón és zökkenőmentesen termeljen. Amennyiben ez a szemlélet és magatartás nem változik, elérhetjük azt, hogy a 2002-es országgyűlési választásokra készülő mai kormánypárt meghirdeti a paksi atomerőmű idő előtti bezárását.

Úgy tűnik, a város önkormányzatát ez különösebben nem idegesíti, mint ahogy azzal sem foglalkozott sokat - pontosabban semmit - hogy 20 éve lett újra város Paks. Egy település múltjához való kötődés nem adatik meg azzal, hogy valakiből képviselő lett, viszont a múlttól való elfordulás bizonytalanná teszi a jövőt is, hiszen az erőmű sorsa meghatározó szereppel bír a város jövőjére nézve.

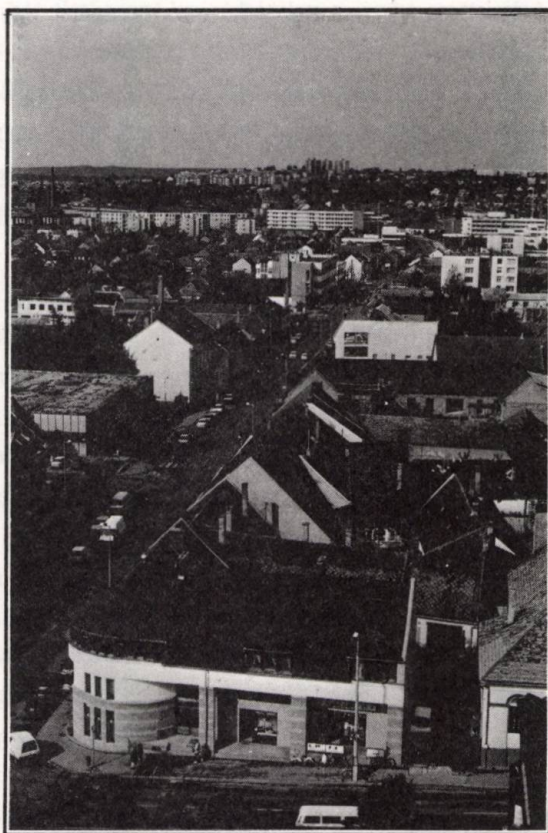
A felvázolt képpel nem azt szeretném bizonyítani, hogy a város jövője kizárólag az erőmű jövőjére alapozható. Nem! Tudom, hogy a többlábon állás alapozhatja meg a település polgárainak jólétét, és a többlábon állásra akkor is szükség lett volna, mikor még minden "rózsaszínű" volt. Csak arra szeretném felhívni a figyelmet, hogy a már meglévő hatalmas potenciális erőt sokkal jobban kellene kihasználni, a város és annak lakói javára fordítani, nem pedig arról is lemondani ami már megvan.

Ehhez viszont együttgondolkodásra van szükség mind az erőmű, mind pedig a város részéről. Ezt az együttműködést volt hivatott ismételtelen elindítani az a rendezvény, melyet az atomerőmű szervezett a város 20 éves évfordulójának megünneplésére 1999. január 27-én. Az ünnepségre meghívást kaptak Paks és az erőmű régi és jelenlegi vezetői. Az ünnepi szónokok között volt Bor Imre polgármester, aki a következő húsz év fő feladatai közé sorolta, hogy fel kell készülni a blokkok leállítására, majd bevallotta: "az önkormányzat a bővítési tender kapcsán igen keveset tett."

A jelenlévő erőműves szakemberek nemtetszését váltotta ki a blokkok leállításával kapcsolatos kijelentés, hiszen a szakma másképpen vélekedik. Ugyanis a folyamatos fejlesztés, az élettartamnövelő programok és a szakszerű üzemeltetés eredményeként 40-45 év lesz a blokkok várható üzemideje. Tehát a várható üzemelési idő felénél sem tartunk, ezért félrevezető, ha a város vezetése egy negyedszázad múlva esedékes feladattal próbál foglalkozni.

Úgy tűnik ez a rendezvény sem hozta sokkal közelebb a város és az erőmű vezetőit, mindkét fél a saját gondjával van elfoglalva, pedig a közös gondolkodás és cselekvés sokkal eredményesebb lenne.

Így látom városunk és erőművünk helyzetét, és aggódásom papírra vetésekor nem a harag irányította tollamat, hanem a jövő féltése és a jobbító szándék.



*Paksi látkép napjainkban*

Törjék Zsuzsanna:

## Gondolatok Ady Endre: Margita élni akar című művéről

(3. rész)

### Margita - zsidó nőmodell

A mű keletkezési körülményeinek vizsgálatakor felhívtuk a figyelmet arra, hogy Ady a regény mondanivalóját egy találkozásból eredezteti, a heves vérmérsékletű magyarság-„fölvadult szittya” és a polgárosult, nagyon eszes, mindenhez értő zsidóság-„frányás zsidó néember” találkozásából. Vizsgáljuk meg Adynak a zsidósággal kapcsolatos nézeteit, majd Margita zsidó származásának jelentőségét, ennek a műben megjelenő vetületeit. Mint már utaltunk rá, Margita azonos Hungáriával, így a Margita- Hungária képzet egyúttal a magyar zsidóságnak a magyar sorsban való lehetséges szerepét szimbolizálja.

Ady álláspontja a zsidókérdésben rendkívül fontos, mert ebben a kérdésben őrá hivatkoznak pro és kontra a legtöbbet. Vezér Erzsébet, Ady és a zsidókérdés<sup>[1]</sup> c. tanulmányában bővebben foglalkozik azzal, hogy hogyan is formálódott Ady nézete a zsidóságról egészen a korai évektől kezdődően. Többek között felhívja a figyelmet arra, hogy Ady emberszeretetből is védte meg a zsidókat. Hatvány Lajos arra mutat rá, hogy Adyt ebben a kérdésben kategorikusan nem lehet sem egyik sem másik oldalra állítani, zsidópárti vagy zsidóellenes minősítése nem helyénvaló: „Ady sem a filozemiták, sem az antiszemiták körébe bele nem vonható. Adynak semmi sem volt idegen, ami emberi és ami magyar. A magyar zsidó életét a modern magyar életbe beletartozónak vélte. Amit erről a kérdéstről gondolt, azt éppúgy megírta, mint minden egyebet. Nagyon egyoldalú, ha valaki Adyból hivatásszerű zsidóvédőt csinál. Annál érdekesebb és annál értékesebb, amit ez a nagyon objektív megállapítás a magyarság értékes zsidó eleméről megír.”<sup>[2]</sup> Másutt így fejt ki részletesen Adynak a zsidósághoz való kapcsolatát: “Ady Endrét most el akarják különíteni zsidó táborától. Nem lehet azt, úgy beletartozik, mint bús fürtű krizantém a cserépbe. A Károli - bibliától és Balassi Bálinttól a pesti zsidós magyarságig. Arany János nyugalmától a pesti zsidó idegességéig, debreceni tunyaságtól és keletiségtől lipótvárosi nyugat - álmodozásig, minden, ami magyar. Mert mindez magyar volt, és akármit mondanak otthon, még ma is az - együtt élt Ady Endrével, és benne élt Ady Endrében.”<sup>[3]</sup> Érdemes felfigyelní Bíró Zoltán véleményére, aki Adynak a zsidósághoz való kapcsolatát Ady „fajta” fogalmának vizsgálata felől közelíti meg: “A zsidóságnak mindennek előtt a „másságot”, a magyartól eltérő fajtajelleget, mint különösséget, szokatlant, s valamiképpen izgatót és nyugtalanítót látja.”<sup>[4]</sup>

Ady számos művében tárgyalja zsidóságról vallott nézeteit, de a zsidóság, szimbolikus jelentést hordozva legkövetkezősebben a Margita élni akar-ban jelenik meg. Mielőtt azonban rátérnénk a zsidóságnak a mű szimbólumrendszerében elfoglalt helyére, nézzük meg ezen problémakör felvetésének lehetséges okát, majd megjelenését más Ady művekben.

Amikor a zsidókérdés felvetésének illetve Ady műveiben való megjelenésének okát vizsgáljuk, két tényre kell számításba vennünk. Egyrészt meg kell vizsgálni a statisztikai adatokat, melyek sokat elárulhatnak arról, hogy miért is irányult Ady és mások figyelmé a zsidóság felé a század elején, másrészt meg kell keresnünk azokat a lehetséges személyes okokat, melyek ugyancsak érdekeltté teszik Adyt ebben a kérdésben.

Idézzük Szekfű Gyula Magyar Történet 19. és 20. századbeli kötetének számadatait, melyekkel a következőket állapítja meg: “A gazdasági pályák mellett a szabad értelmiségi pályákat öntötte el a zsidóság abban a mértékben, amint mind többen és többen lépték át az északkeleti határokat. A 4807 orvos közül, amennyi 1900-ban volt Magyarországon, 2321, tehát 48%-a volt zsidó, s míg az ügyvédi kar száma 1890-1900 közt 7,2%-kal szaporodott, a zsidó ügyvédeké ugyanekkor 68,6%-kal....a hírlapírók közt a zsidók arányszáma már 1890-ben 36,8%, s ez 1910-re 42,4%-ra nő meg”<sup>[5]</sup>. Ez az arányváltozás igazolja, hogy miért vetődhetett fel annyi kérdés a zsidósággal kapcsolatban ebben a korszakban.

Mint tudjuk Ady személyes sorsában fontos szerepet töltenek be a zsidók, gondoljunk csak a mecénásokra, szerkesztő barátokra, szerelmekre. Szülőfalujából hozta magával a társadalomból kirekesztett, meggyalázott, megbélyegzett szegény zsidók sorsának emberségért kiáltó szomorú fájdalma iránti rokonszenvét. Novelláinak gyakori témája a zsidóság sorsa: otthon ismerte



meg a rongyszedésből életét tengető (A szultán halála) és a tojásos-zsidó (A tojásos Riza) alakját, akik néma megadással túrték a megvetést, majd ez a kép gazdagodik a nagykárolyi (Az ezüst-Krisztus) és váradi (A vér városa) évei alatt. Versei közül A bélyeges sereg-et kell megemlítenünk, mert a zsidóság iránt érzett emberi szolidaritása ebben kristályosodik ki leginkább: „Véretek, ha idegen is százszor, /Mégis az enyém, az enyém,/véres ajkakkal mézes asszonyaitok/S nyitott szívvel baráti, hű fiúk/Átöntötték belém.” E verssel egyenértékű ábrázolást valósít meg Ady a Judit és Holofernes című novellában talán mélyen megrázó tartalma miatt.

Rengeteg cikkében foglalkozik a zsidósággal, számos nézőpontból vizsgálva a hozzájuk kapcsolódó véleményeket, érzéseket és ellenérzéseket, tényeket. A Korrobori c. cikkében a magyarság és a magyar zsidóság egymásrautaltságáról beszél: "De az igaz ugye, hogy közénk, senkik, még egyformákban is százfélék közé, elvegyült egymillió zsidó? Hogy e zsidók megcsinálták nekünk Budapestet s mindazt, ami talán - talán? biztosan - nincs is, de európaias és távolról mutatós? Segítségünkre jöttek nekünk, akik már nem vagyunk, azok, akik mint nép, szintén nincsenek."<sup>[6]</sup> Van valami közös ebben a két népben, van valami ami összefog, egymásra utaltságot eredményez. Egyik nép sincs, olyan értelemben, hogy egyrészt évszázadok óta, a török majd a Habsburg fennhatóság óta nincs önálló magyar állam, másrészt évezredek óta nincs önálló zsidó állam sem. A Korroborit Ausztráliában találták ki, nagy szerelmes táncorgia, melyhez a nők muzsikálnak s a férfiak kitancolják magukból a szerelmet, az életet. Ebben a tekintetben a magyarok azok akik táncolnak és a zsidóság kezében van a hangszer. Egymásrautaltság ez abban a tekintetben, hogy igazából mindegyiknek szüksége van a másikra: a férfinak a nőre, a magyarságnak a zsidóságra, és fordítva: "Micsoda gyávaság még meg nem mondani, hogy a Korroborit úzzuk, járjuk pár évtizedek óta a Duna-Tisza táján? Itt két fajtánál s egyformán idegen fajta szeretkezik egymással a Korrobori szabályai szerint. A már megcsinált kultúrák lemásolt zeneszerszámaival foglalt itt helyet a zsidóság. S mi, akik magyaroknak nevezzük magunkat, gyűlölvé-vágyva ropjuk a szerelmi táncot....Az az erdélyi prédikátor nem érezte-e, amikor együgyűen, de lelkesen a zsidó-magyar atyafiságról írott könyvet? Ők, a zsidók, mint ausztráliai asszonyok, kezelik a hangszerüket. Mi, a pusztító férfimediumok, táncolunk, haraggal és szerelemmel, gyűlölettel és vággyal - rogyásig. Kár, hogy kevesen vagyunk, sőt néhányan se vagyunk mi, táncolók: magyarok nincsenek Magyarországon."<sup>[7]</sup> Meg kell jegyeznünk -amint az a fenti idézetekből érezhető-, hogy mindig a zsidóság az, aki bizonyos fölényrel rendelkezik a magyarsággal szemben, hiszen ők csinálták meg Budapestet, azaz Magyarországot fővárosát és ők kezelik a hangszerüket.

1901-ben megjelent újságcikkében, mely A zsidóság pipája címet viseli, találon foglalja össze a zsidósághoz kapcsolódó szociálpszichológiai összefüggést: a bűnbakkeresés misztériumát. A történetben egy zsidóról van szó - de Ady az ő történetét az egész zsidóságra vonatkoztatja s ezt a címben is jelzi: „zsidóság” - aki pipázik, majd egy suhanc kikapja a szájából a pipát, később pedig arcon üti pálcával. A suhancot a törvényszék lopásért és testi sértésért ítéli el, őt téve meg bűnbaknak, persze tette és nézete a tömeg álláspontját képviseli a zsidósággal kapcsolatban. Ady így érzékelteti az országban terjedő hangulatot: „Sztíják, egyre sztíják a lángot, hogy csapjon össze aztán mindannyiunk feje fölött.... Annyi már eltagadhatatlan, hogy a reakció aknamunkája itt is, ott is kitört, már veszekedett, vad antiszemitizmus dühöng egyik-másik részén az országnak."<sup>[8]</sup>

Voltak akik antiszemitizmusra gyanakodtak Adynál, mert az ún. duk - duk cikkben éppen zsidó barátait támadta, de le kell szögeznünk, hogy azt a Nyugat emberei ellen írta, nem a zsidók ellen. Az antiszemitizmus magyarságra, „magyar fajta”-ra gyakorolt káros hazásáról beszél az István király országa c. cikkében: "Az antiszemitizmus szításával majdnem egymillió hasznos magyar embert iparkodnak elidegeníteni a magyar fajtától, míg a nemzetiségi politikánk gyávább, mint valaha."<sup>[9]</sup>

Világos, hogy Ady miért nem akart s miért nem tudott elképzelni a magyarságtól elkülönült zsidóságot. Verseik, cikkek, novellák, statisztikai adatok, személyes életrajzi vonatkozások, Ady-kommentárok bizonyítják ennek a kérdésnek a jelenlétét az életműben. Nyilvánvaló az is, hogy a zsidó motívum megjelenése a Margita élni akar-ban nem volt előzmények nélküli, s később látni fogjuk, mennyire szervesen illeszkedik bele a fent említett vonatkozások sorába a műünkben megjelenített jelentéstartalom is.

A téma nagy jelentőségét a mű egészében bizonyítja, hogy Ady mindjárt a mű elején ezzel indít: "Az, új magyar Sionnak énekét/Kezdem", majd a későbbi versszakokban folytatja: "Égnek képedt az új magyar Sion,/Mikor törvényeit szemünkbe rázta". A bibliai hagyomány szerint a Sion-hegy Isten és a zsidó nép hona, továbbá Isten ezen a hegyen adta át Mózesnek a Tízparancsolatot. A „magyar Sion” ennél fogva a magyar kultúra szent hegye, mely zűrzavaros képet mutat, feszültséget hord magában: "Ennyi isten nem ült még egy Siont,/Ennyi törvény nem volt, hogy meg ne tartsák,/Ennyi zavar, vágy, indulat, zsidó/Nem tombolt soha semmiféle

tombolt soha semmiféle népben". Ezek után Margitához fordulva mondja: „A zsidó-bolyt pedig megbolygatom,” aztáni hozzáfűzi magyarázatként: „De csak kettőnk kedvéért egyelőre,/Nem vagyok gróf, pap, léha vagy zsidó,/Ügyes vagy seftes: hát nem félek tőle.” Fontosnak tartotta Ady, hogy magyarízkodjon, tisztázza magát, hogy nincs félínivalója. A „zsidó boly” ezek szerint valami különös mássággal bírt a század elejének Magyarországn, megvoltak a saját belső törvényei, hatalmat sugározva magából. A „Sionnak mai furcsasága” pedig éppen azt jelenti, hogy nagyon is aktuális, kissé bizarr, magában hordozva a „fölvadult szittyá” és a „frányás zsidó némbert” találkozását, a magyarság és a zsidóság egymástól elválaszthatatlanságát. E fejezetünk bevezetőjében elmondtuk, hogy Margita Hungáriát, a korabeli Magyarországot jelképezi - ennek a képzetnek a kibontása lesz következő fejezetünk témája - s a fentiekből kiderül, hogy Margita származásánál fogva a zsidóságot is jelenti egyben, így szimbolikusan megteremtve ennek a „bomlott nem-regény”-nek, „nem történetnek” az alapját. Ady szavaival élve: „Te vagy a hozzám-hangolt zsidó vétség”-írja Margitáról. A vétség a sors, mert ezt, akárcsak az eredendő bűnt mindenki magával hozza, s ez a determináció ad még nagyobb súlyt és rendeltetést a találkozásnak. E „találkozás” tehát a mű első fejezetének témája.

A Margita Párizsba jött c. részben a zsidókról, mint úttörőkről beszél. Bennük látja Ady az újítót, a merészet, a készítő erőt, továbbá a 20. század elejének olyan hivatás teljesítőjét, amelyet a haladó magyar arisztokrácia vállalt a 19. század elején:

*„De hallottunk már merészségeket  
S pesti Eszterek kezdtek öltözködni,  
Zsidók közül támadott férfi, nő,  
Ki bátrabb, szebb s több volt, mint mind a többi.  
És lent, a pest-szabásu végeken  
Rejlő jelre vártak nyugtalan ifjak”*

Utalás ez az ószövegségi Eszter könyvének felcícomázott Eszterére. A zsidóságn látja Ady azt az erőt, aki a magyarságra pozitív példaként hathat, felrázhatja a tehetetlenségéből, lomhaságból őket. A jelzők, melyeket az összehasonlításhoz alkalmaz, mind ezt sugallják: „bátrabb”, „szebb”, „több”. A „rejlő jel” pedig amire a keresztények, keresztények, pénztelen dzsentrik vártak, a zsidó nő érintése. Bródy Sándor hatása, Vázsonyi Vilmos említése, akit „rémnek hittek”, s aki később a zsidó Deák Ferencce nőtte ki magát, úgyszintén a pozitív érték észrevétele, követendő példa céljából történik. A következő sorokban kifejti, hogy a zsidó nő a korabeli magyar valóság szimbóluma, ezzel feltárja a szimbólum jelentését: „Zsidó leány-mondtuk, szimbóluma/Ránk-siető, új, szép, magyar időknek.” Figyelemre méltó, hogy ismét nagy szerepet kap az „új”, mint a várakozással teli, furcsa időszak jelzője, ugyanúgy, ahogy az előző fejezetben az „új magyar Sion” jelentésében. A zsidó leány megjelenítéséhez felvonultatott képek: „fehér” „távoli”, a Léda versekből ismertek, legszembeütőbb azonban a hasonlatosság az itt leírt: „S ültük vele ledéren lelki nászunk.” és a lelkekkel hálni, valamint a Csókokban élő csóktalanok c. versek közt. A ledérség és a lelki nász ellentétes fogalmak, nemi és lelki rokonszenvet is jelent egyben.

Igazán szemléletesen a következő sorokban fogalmazza meg, mintegy önmagára kivétfve a magyar és zsidó összefonódás lehetséges, ideális vegyületét:

*„Egy poéta-Széchenyi vágytam lenni  
S mellékesen, hogy lábunk frissen szedjük,  
Vészi József és Bartha Miklós együtt”*

A költészetnek, a modern intellektusnak, a magyar léleknek a szintézise ez. A költészetnek olyan erőt kell képviselnie, amely a haladás felé mutatja meg az utat, mint ahogyan ezt Széchenyi politikusként tette. Vészi Józsefben a modern radikalizmust, a magyar ügyeket önmagáénak érző zsidó értelmiséget, Bartha Miklós erdélyi publicistában a tüzes magyar nemzeti érzést látta. Ezen tulajdonságok megjelenését egy emberben tartja Ady előre mozdítónak. A következő, Mikor Párizsból hazajöttünk fejezetben,

Margita monológiát olvashatjuk, mellyel Ady még messzebbre szélesíti, méginkább elmélyíti a Margita-képzetet: a „mai”-ság, a modern élet szimbólumává emeli: „S benne akarok lenni osztozón/Minden mai Valaki életében”-írja. Majd felmerül Margitának a „sose-volt”-nak a képzete, ami az elérhetetlen nőt idézi fel, de kiderül, hogy mégis érdemes hinnünk benne, mert: „Zsidó réven,/de megtérül a senki”. Margita zsidó nő, s általa, a zsidóság által a magyarság visszatér, nem vész el, erre utal a „megtérül” kifejezés. Ezzel Ady megint hangsúlyozza a zsidóság lehetséges szerepét, lényegi mozgatóerejét a magyarság életében. Nem szabad elfelejtenünk, hogy ott van a szavak között a „de”, ami arra enged következtetni, hogy Ady mégis érez valamilyen ellentmondást, ami talán a zsidó és magyar keveredéséből, illetve ennek nyugtalanító hatásából adódhat.

Túl azon, hogy Ady fennhangon beszél a zsidóság fontos szerepéről a magyarság életében, ironikusan hívja fel a figyelmünket a korabeli magyar közállapotok egy fonák, groteszk tünetére, arra az asszimilációs kavalkádra, melyben a zsidók a magyarságba akartak beleolvadni. A helyzet groteszk voltát az adja, hogy ez gyakran sikeredett álasszimilációvá: "(Singer és Wolfner: 'Magyart a magyarnak.')" - mondja Ady a Mikor Margita visszajött c. fejezetben, persze mellékesen zárójelben, mintha csak a szája sarkában mormolná gúnyos mosollyal. Ugyanez a gondolat köszön vissza A Margita fia c. fejezetben, amikor a magyarság, „bús fajta” élni akarásáról beszél, túl minden zavaros helyzeten, nyomorúságon:

*„De az bizonyos, hogy élni akar,  
Mint zsidó hősnőm jelképezi szépen,  
Keresztül Rákosin és Szemerén,  
Keresztül sok rendetlen és idétlen  
Gyávaságon, zavaron, helyzeten  
S kissé túlzottan-honos zsidóinkon.”*

A magyarság tehát élni akar, s ez a szimbólum kiterjed a magyar zsidóságra is, mert Margita zsidó hősnő, s ezt a kettőt összefogja Ady, illetve megemlíti Rákosit, Szemerét, a magyarsághoz, magyar úri élethez hasonlóvá válni akaró „túlzottan-honos” zsidóinkat is.

A Forró szomjakban emlék c. fejezetben pedig már egyértelműen negatív jelzőkkel illeti a zsidóságot, „pénzes, szent harács-zsidóság”-nak nevezi. Ezt arra a tényre alapozza Ady, hogy a korabeli Magyarországon nagy mennyiségű tőke halmozódik fel és ennek a kezelője és birtoklója a zsidóság. Arra gondol itt Ady, hogy mennyire nehéz Ábrahám népét a tőkefelhalmozással, amit harácsolásnak mond, azonosítani. Nemcsak a Biblia és a 20. század közti idő távlatát ad kontúrt a két fogalomnak, hanem az, hogyha, mint minőségi és etikai kategóriát tekintjük őket. Ezen megközelítés felől válik ironikussá az Ady alkotta képzetársítás. Képzeljük el Mózeset, amint a Sion-hegyen átvészeli a Tízparancsolatot Istentől, melyben az áll, hogy: „Ne kívánd a te felebarátodnak házát. Ne kívánd a te felebarátodnak....se ökrét, se szamarát, és semmit, a mi a te felebarátodé” s aztán a következő napon, mint több ingó és ingatlan tulajdonosát látjuk viszont az egyik felebarátot. Persze ez a hasonlat meglehetősen sarkított, de ugyanilyen éles ellentmondást éreztet Ady a „szent” és „harács” egymás mellé rendelésével.

Bemutattuk a zsidóságnak, mint szimbólumnak a jelentőségét a Margita élni akar-ban, miután áttekintettük a téma megjelenését az Ady életműben. Arra a következtetésre jutottunk, hogy Ady valóban nem akart elképzelni a magyarságtól elkülönült zsidóságot, kiemeli követendő, haladást előidéző szerepét, ugyanakkor feltárja a „szittyá” és „zsidó” találkozásának ellentmondásait és kritikával szemléli, éles szemmel világítja meg magának a zsidó népnek a jellemvonásait is.

[1] Vezér Erzsébet.: Ady, Philobiblon, 1994., 61-82. old.

[2] Hatvany Lajos: Ady Endre és a zsidóság, in: Hatvany Lajos: Ady I., Szépirodalmi Könyvkiadó., Bp., 1959., 323. old.

[3] Hatvany Lajos: Ady, Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp., 1974., 610-611. old.

[4] Bíró Zoltán: Ady Endre sorsköltészete, Püski, Bp., 1998., 73. old.

[5] Hóman Bálint - Szekű Gyula: Magyar történet V., Kir. Magy. Egyet. Nyomda, Bp., 1936., 553. old.

[6] Ady Endre: Korrobort, in: Ady Endre publicisztikai írásai, Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp., 1977., 520. old.

[7] Isd.: u.o., 521. old.

[8] Ady Endre: A zsidó pipája, in: Ady Endre publicisztikai írásai I., Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp., 1970., 176. old.

[9] Ady Endre: István király országa, in: Ady Endre válogatott cikkei és tanulmányai, Szépirodalmi Könyvkiadó., Bp., 1954., 45. old.



Ady Endréről beszélgetett a minap egy kávéház irodalmi törzsasztalánál két ur. A sokat dicsért, sokat ócsárolt kitűnő poétáról beszélgettek, tehát természetesen vitatkoztak.

Az egyik rajongó elismeréssel beszélt költeményeiről, a másik éppen ellenkezőleg: szidta Adyt, mint a bokrot. Végül már dühösködtek.

— És ha megpukkadsz, — kiáltotta az Ady-tisztelő — akkor is nekem van igazam. És ez a magyar olvasóközönség véleménye is, mert ha akarsz tudni, Ady legújabb verskötete az utolsó példányig elfogyott!

— Legújabb verskötete? — szólt erre az Ady-gyűlölő. — Nem is tudtam, hogy mostanában kötete jelent meg. Mi a címe?

— Már a címe is gyönyörű: „Szeretném, ha szeretnének!”

— Gyönyörűnek talán gyönyörű, de nem őszinte! Ha én Adynak vagyok, egy kicsit másféle címet adtam volna a kötetnek.

— Mit?

— „Szeretném, ha — megértenének!”



*Er is az Adel köny-  
ve, azért idom,  
mert ő abarta.*

ADY ENDRE

*Ady Endre*

## VÉR ÉS ARANY

(ÚJABB VERSEK)



BUDAPEST  
FRANKLIN-TÁRSULAT  
MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVTÁRSÁG

1908

Lovászi Anna:

## Természet a művészetben

A Föld napja alkalmából rendezvénysorozatot szervezett a paksi MAG Alapítvány, melynek látványos, színes programját képezte a "Természet a művészetben" c. kiállítás.

A VMK-ban megrendezett kiállításon a már ismert, neves paksi művészekon kívül új alkotók, amatőr festők is feltűntek. Minden festmény, minden kép más szemszögből mutatta be a tájat, a növényeket és az állatokat. Ettől volt színes, érdekes, izgalmas a kiállítás. Volt, aki az erdő színeinek változását követte a négy évszak tükrében, volt aki egy mesebeli tájat varázsolt a vászonra, és volt, aki kedvenc állatait festette meg. A fotózás is széles skálát villantott fel, és a számítógép adta lehetőségek is új látványokat vetítettek elő. A fa megmunkálása, sokszínűsége a szobrászatban örökre megmarad, szép alkotások mutatták ennek bizonyosságát. Különlegességként pedig faragott barackmagot bemutató képeket is megcsodálhattak a nézelődők.

- *Milyen céllal működik a MAG Alapítvány?* - kérdezem Pokorni Józsefet, a kuratórium elnökét.

- Elsődleges célunk a környezetvédelmi tudatformálásban való közreműködés. A helyi iskolákban és óvodákban elsősorban különböző bemutatókkal, rendezvényekkel igyekszünk a környezeti oktatáshoz, neveléshez hozzájárulni. Másik kiemelt célunk, hogy megteremtjük a környezetvédelmi tanácsadás lehetőségét, működési feltételeit. Ennek keretében sor kerülne a környezet- és természetbarát módszerek gyűjtésére, bemutatására, többek között az energia- és víztakarékos eljárások ismertetésére.

Az idei évben, immár hagyományosan a harmadik alkalommal rendeztük meg a "Tavaszi találkozót", melyet a Föld napjához kötöttünk. Rendezvényeink támogatásáért köszönettel tartozunk a Paks városi Önkormányzatnak, az anyagi háttér mellett a találkozó állandó színhelyének (VMK) biztosítása is nagy segítség számunkra. Először a NAT jegyében zajlott a találkozó, melyet a pedagógusok részére szerveztünk, majd az egészséges, környezetbarát életmód került a középpontba, most pedig a művészet és természet közötti kapcsolatra helyeztük a hangsúlyt. Jövőbeli terveinkben szerepel egy olyan vándorkiállítás, ahol a hazai nemzeti parkok ismertető tablóját mutatnánk be.

- *Hogyan jött az ötlet a kiállítás megrendezésére?*

- Úgy éreztük, hogy a helyi alkotók jobban meglátják és képeik által egyben felhívják a figyelmet saját környezetünkre. A kiállításon a természet és művészet összhangja jelent meg, a természet visszatükröződése a művészi alkotásokban. Ennek szellemében állítottuk össze a kiállítást megnyitó műsorunkat is. Verses - zenés betétekkel igyekeztük kiemelni a természet és a zene, a természet és az irodalom kapcsolatát. Mint látvány, a művészetek közül a festészet és a szobrászat kapott hangsúlyt a kiállításon. A festmények, képek és természetfotók mellett láthattak az érdeklődők szép fafaragásokat is. A kiállítást elsősorban a gyermekeknek szántuk, hogy meglássák, rá-

csodálkozzanak mindarra a szépre és értékre, ami a közvetlen környezetben, a természetben jelen van, hogy meglássák, mennyire csodálatos a természet, és megértsék, hogy vigyázni kell rá.

- *A kiállításon hány alkotó mutatkozott be?*

- Tizenhét helyi alkotó mutatkozott be a kiállításon, összesen 32 db festménnyel és nagyszámú fotóval. A festmények Gyórfy József, Hajdú Julianna, Halász Róbert, Kanczler István (†), Makó András, Markó Tímea, Majer Zsófia, Pápai Eszter, Péger József, Schreiner Anita és Tóth András keze alól kerültek ki. Genye István, Farkas Sándor és Wollner Pál természetfotókat tárt a közönség elé. Hermann János sárgabarackmag alapanyagú faragott miniatűröket mutatott be képeken. Fából készült szobrokat, faragott tárgyakat Feil József és Tóth Ferenc állított ki.

- *Milyen volt az alkotók hozzáállása?*

- Nagyon kedvezően fogadták a felhívást. A meghívottak köre egyre bővült, hiszen egymást ajánlották bemutatásra. Mindannyian örültek ennek a kezdeményezésnek. Készségesek voltak a fiatalok képzőművészeti tevékenységét segítő programban, előkészítésében is. Tervezünk ugyanis egy olyan együttműködést a művészek és az óvodák, iskolák pedagógusai között, melynek keretében a festők, a természetfotósok és a fafaragók átadnák tudásukat, ismereteiket a fiataloknak. Szeretnénk lehetővé tenni, hogy az érdeklődő gyermekek fejlesszék képességeiket, a természetet szerető és a fényképezéshez, festéshez, faragáshoz kedvet érző ifjúság széles körű ismeretekhez jusson, mégpedig az itt élő, itt munkálkodó alkotóktól.

- *Milyen volt a nézőközönség visszajelzése?*

- Örömmel mondhatom, hogy nagy érdeklődés kísérte a kiállítást, sokan tekintették meg a bemutatott képeket, szobrokat. Több mint 300 gyermek látta a környező iskolákból, óvodáscsoportok is gyakran váltották egymást, és a családok is szép számban jöttek. A visszajelzések alapján a kiállítás érdekes volt, sokszínű képanyagot ölelt fel, örömmel vették a már ismert és a most újonnan jelentkező alkotók bemutatkozását is. A Föld napi rendezvénysorozatunk első programját adta a Természet a művészetben c. kiállítás, ezt követte a szárazelemgyűjtés eredményhirdetése, majd az ÖKO Alapítvány rajzpályázatának eredményhirdetése.

- *Lesz folytatása a kiállításnak?*

- Igen, tervezünk a jövőben is hasonló kiállítást, a nagy érdeklődés is azt igazolja, hogy igény van ilyen jellegű rendezvényekre. Nagyon fontos, hogy saját környezetünket minél jobban megismerjük, és ebben a helyi képzőművészek, természetkedvelő lakosok tudnak nagy segítséget adni, ezért szeretnénk a kapcsolatot velük szorosabban kiépíteni.

Sok sikert kívánok hozzá!

Szabó Júlia:

## “Új szerzemények a paksi képtár gyűjteményében” című kiállítás

Eötvös József, a XIX. század nagy politikusa és kultúrtörténésze politikai és kultúrateremtő intézményeknek nevezte a képtárakat, múzeumi gyűjteményeket és bennük a kortárs művészetet a legmagasabbra értékelte. Ebben a században inkább csak tervekben, álmokban létezett kortárs művészeti múzeum Közép és Kelet-Európa azon tájain, melyekbe Magyarország is tartozott. A század csodái közé soroltam már évek óta, hogy néhány évvel ezelőtt képtár nyílt



Pakson, modern művészeti képtár, magyar és európai műveket gyűjtő és bemutató képtár, melynek a napokban megjelent első katalógusa is, s melynek a mai napon egyik új szerzeményi kiállítását nyithatom igen megtisztelő feladatként, a nehéz tél miatt csak így a távolból. Az európai hírnévű művészek és a tehetségüket már több alkalommal bemutatott fiatal társaik alkotásaik közül egyet, vagy egy-egy sorozatot ez alkalommal is ajándékba adtak, de örömdetes, hogy a Minisztérium és más intézmények már vásároltak is négy alkotást a Paksi Képtár számára. Egy képtár akkor él, ha új szerzeményei és új kiállításai gazdagítják a törzsanyagot, ha kiállításai hosszan tartanak nyitva (tél vége után is), s ha sok látogató keresi fel. Önök abban a szerencsés helyzetben vannak, hogy egy fiatal, érzékeny szemű és

nagy tudású művész-történész formált együttest a sokfelől jött anyagból, melynek mégis közös jellemzője az anyag, szín, forma, jelentés gazdag összefüggésrendszerének kutatása. Vörös négyzet, vashuzal és bársony, röntgenfelvétel hatású kép és klasszikus fotogram, fotó és petróleumlámpa, viasz plasztika és lélegző kövek - s a hozzájuk fűzhető sok asszociáció, gondolat, érzés izgalmassá fogja tenni ezt a bemutatót minden

idélátogató számára.

Birkás Ákos Fej-sorozatának más tagjai fellelhetők Bécsben, New Yorkban, nagy múzeumok kiállításán, Mattis-Teutsch Waldemár azon túl, hogy fontos festődinasztia tagja Brassóban, kiállít Amerikában, Németországban, Záborszki Gábor, El-Hassan Róza világhírű művész, de számunkra nemcsak ők fontosak, örülhetünk Szépfalvi Ágnes, Sugár János, Franco Dagani, Veress Zsolt, Pető Hunor és társaik kompozícióinak.

Pakson az utolsó három évtizedben szellemi központ volt a művelődési ház, az iskola és a képtár. Szívvel remélem, hogy az is marad ezután is. Lesz állandó kiállítása állandóan, változó kiállításai minden évben. Katalógusából sorozat lesz, pártfogói pedig sokasodnak ősi ígéret szerint.

**A PAKSI KÉPTÁR ÉS A VÁROSI MŰVELŐDÉSI KÖZPONT  
TISZTELETTEL MEGHÍVJA ÖNT**

# **"ÚJ SZERZEMÉNYEK A PAKSI KÉPTÁR GYŰJTEMÉNYÉBEN"**

**CÍMŰ KIÁLLÍTÁS MEGNYITÁSÁRA**

**1999. FEBRUÁR 17-ÉN 16<sup>30</sup>-KOR**

**A VÁROSI MŰVELŐDÉSI KÖZPONT KIÁLLÍTÓTERMÉBE**

**MEGNYITJA:  
Dr. SZABÓ JÚLIA  
MŰVÉSZETTÖRTÉNÉSZ**

**A KIÁLLÍTÁST RENDEZTE:  
AKNAI KATALIN MŰVÉSZETTÖRTÉNÉSZ**

**NYITVA:  
MÁRCIUS 7-IG, NAPONTA 15-19 ÓRÁIG**

**VÁROSI MŰVELŐDÉSI KÖZPONT  
7030 PAKS, GAGARIN U. 2. TEL.: 75/311-401**

**ÚJ SZERZEMÉNYEK A PAKSI KÉPTÁR GYŰJTEMÉNYÉBEN**

**BIRKÁS ÁKOS, CSÖRGŐ ATTILA,  
CORDOVANI ELETTA, DAGANI FRANCO,  
DÉVÉNYI MÓNIKA, EL-HASSAN RÓZA,  
GYARMATI ÉVA ÁGNES, JÚLIUS GYULA,  
KÁMÁN GYÖNGYI, KOMORÓCZKY TAMÁS,  
MATTIS-TEUTSCH WALDEMÁR, NEMES  
NIKOLETT, PETŐ BARNA, PETŐ HUNOR,  
RICCI GIUSEPPE, SUGÁR JÁNOS, SZABÓ  
DEZSŐ, SZÉPFALVI ÁGNES, VERESS ZSOLT,  
ZÁBORSZKY GÁBOR**

1999. FEBRUÁR 17 - MÁRCIUS 7.

**VÁROSI MŰVELŐDÉSI KÖZPONT KIÁLLÍTÓTERME  
7030 PAKS, GAGARIN ÚT 2. TEL.: 75/311-401, FAX: 75/311-646**



Hegedüs János:

## Még egyszer az Imsósi erdőről

Az Imsósi erdő történetét olvasók többen jöttek hozzám különböző kérdésekkel. Ezeket igyekeztem kellő szakszerűséggel mint erdész megmagyarázni. Feltételezem, hogy még sok ember tenne fel hasonló kérdéseket, ezért igyekszem az erdő sorsát pontosabban leírni.

Azóta már többször jártam a kalocsai érsekségi levéltárban és a kalocsai gazdasági (volt Káptalani) levéltárban és pontos adatok állnak rendelkezésemre idevonatkozóan.

Mint birtokok az erdőterületek az egyházi uradalmak legfontosabb egységei voltak. Kezelésüket, rendben tartásukat, jövedelmezőségük biztosítását a mindenkori uradalmi személyzet fontos feladatának tekintette.

A legfejlettebb erdőgazdálkodás a kalocsai érseki és káptalani birtokokon folyt egész Magyarországot tekintve.

Az első méretarányos (Hüvelyk-öles) erdőterképekkel már a 18. század utolsó harmadától találkozunk. 1779-ben Balla Antal Pest megye mérnöke a kalocsai érsekség bácsi uradalmának erdőterképét készítette el. Ebben a munkában már szerepel az Imsósi erdő is 466 kh területtel és 100 holdas nádas mely a Duna meder szélén helyezkedik el.

A korszerű erdőgazdálkodást az egyes térképlapokon a vágások beosztása szemlélteti.

Az Imsósi erdő területe nagyban csökkent az 1841 - 1845 évi Duna átvágással.

Az erdőbirtokok védelmére a földművelésügyi kormányzat az 1879. évi 31. t.c.-ben rendezte a kezelési viszonyokat az uradalmi, községi, kincstári és magán tulajdonban lévő erdőknél. Előírta az üzemtervek készítését. Az üzemtervek célja az erdők hasznosításának biztosítása volt. Az üzemtervek készítése erdőbecsléssel, a termőtalajra, időjárásra, széljárásra vonatkozó viszonyok megállapításával járt együtt.

A térképek elkészítési módját a Kereskedelmi Minisztérium 1880-ban rendeletben szabályozta.

Az erdőterületeket, erdész kerületekre osztották fel, amelynek gazdája és szakmai irányítója a mindenkori erdész volt. Az erdész mindenkor csak többéves erdész szakiskola elvégzése után lett kinevezve, szemben a vadászokkal, erdőőrökkel, jägerekkel, akik gyakorlatilag minden végzettség nélkül nyertek alkalmazást.

Az 1879-es erdőtörvény védelmében az erdőterületeken kötelező volt az erdőtisztek alkalmazása.

Az ország erdészetének élén Bedő Albert országos főerdőmester állt.

Az Imsósi erdő erdőgazdálkodási módszereivel részletesen foglalkoztam az előző írásomban, azt itt nem részletezem. A lényeg, hogy az ártéri őshonos fafajtaikat és a fák alatt megtelepedett növényeket valamint az állat és madárvilágot ez a környezet fenntartotta, megvédte.

Az államosítás utáni években, 1950-ben az új erdőgazdálkodási módszerek áttértek a rövid vágásfordulójú fafajok, főleg a nemesnyárok - ültetésére az erdőfelújítások és erdőtelepítések terén. Ezzel az ősi fafajok ki lettek pusztítva, az új fafajú erdők alatt a gyom, főleg a siskanád tippan (calamagrossi epigéjos) és növénytársulásai az őshonos növényeket kipusztították; a kemizálás, a vegyszerek, különböző permetezések, fairtó szerek (gramoxon, reglon, tormana 100, stb...) mérgezték a környezetet. Meg kell itt említeni a savas esők káros hatását, de a meloráció, rekultiváció pusztításait is igen megsínyltetta az élővilág; a vadvédő sűrűk, kisebb erdőcsoportok és csenderesek kipusztítását.

Örvendetes hír, a természetvédők munkáját, természetszeretetét dicséri, hogy a kemény fafajok kitermelését leállították megyei rendelettel, így Imsósban is a régi erdőkből megmaradt még kb. 20-25 ha erdő, ahol az élővilág, a fauna még sértetlen, és szerencse, hogy az úgynevezett "Bottyán Imsósi sáncok" pont ezen a kb. 1,5 km hosszú

keskeny sávban vannak, megvédvé a sáncokat az idő és az ember pusztító beavatkozásával szemben. Tavasszal ezeken a sáncokon cserkész utat létesítünk, ehhez egy gyalog bejárót a dunakömlödi halászcserkésznél készítünk. Paks felől a sáncok a védgáton közelíthetők meg, a töltésről egy lépcső könnyíti majd meg a bejutást és a kb. 300 méter hosszú utat salakkal, vagy sóderrel tesszük eső esetén is bejárhatóvá. A cserkészút homokos területeken vezet, itt nem szükséges a salakozás. Eső beálló és szalonnasütő is megépítésre kerül és a régi erdészháznál a kerekeskutát kitisztítva, fertőtleníttve üzembe helyezzük a szomjazók részére. Ezen a helyen volt lmsós pusztá temetője, a régi erdészház és Bottyán János fája, melyet egy tölgy magonc ültetésével pótolunk. Kopjafát emelünk a régi, itt harcoló Rákóczi katonák emlékére. A turista jelzésekkel egyidőben elkészítjük a két bejárónál az utak térképét. Kérünk minden erdőszerető embert tavaszi, nyári, őszi, téli kirándulásokra.

Itt nemcsak a történelmi táj tekinthető meg, hanem a Rákóczi kor tölgyfáinak unokái, tehát a harmadik generáció él itt a növényvilággal (ibolyák, héricsek, jácintok, gyöngyvirág, tőzikek, őszi kikerics, kis téli zöldbike, nadályok társaságában), de a madarak nagy része is megvan, bizonyítja ezt a madárdal, a fakopács hangja. Akinek szerencséje van, főleg a korai és kora esti órákban, tisztásokon találkozhat az itt élő madarakkal: őz, szarvas, nyúl, róka, borz, hermelénnel; a szárnyasok közül a kis és nagy ragadozó madarakkal, húzó vadkacsákkal, fácánokkal és a tó, valamint a Duna széleken a gémekek minden fajtájával, kis és nagy kócsaggal, itt fészkel az erdőben a fekete gólya is, melynek fészket a nyugalomának biztosítása érdekében nem árulok el. Ha zaklatnánk nem valószínű, hogy az elkövetkezendő években is fészkelne nálunk.

Csapatos kirándulások esetén idegenvezetőről gondoskodunk. Ebben az ügyben a dunakömlödi faluháznál lehet kérni idegenvezetőt.

Az erdőgazdálkodást az erdőben megváltoztatni nem tudjuk, ez a gazdálkodó szerv és a természetvédelem feladata. Pénz az erdők szakszerű felújítására rendelkezésre áll. Hogy miért nem történik meg, ez vagy hanyagság, nemtörődömség, vagy a szakszerűség, szakértelem hiánya.

A gát megépítése az erdő jellegét megváltoztatta, ezért fafaj cserékre van szükség, és itt a termőhely függvényeképpen nem győzöm hangsúlyozni az őshonos fafajok szerepét: fekete nyárok, fehérnyárok, rezgőnyárok, jegenye nyárok, kőrisek, juharokat, de létesíteni lehetne homoki tölgyeseket, ha 80-120 év is a vágásfordulója; ne feledjék az erdőgazdálkodók "aki fát ültet a jövőnek ülteti" és ha úgy tetszik, az unokák emelgetni fogják kalapjukat múltbéli munkájukért. Ellenkező esetben pedig csak a trehánytságot és hozzá nem értést fogják emlegetni.

Meg kell itt még említenem, a szilfák csoportos, végzettszerű pusztulását, melyre ezidáig nincs magyarázat. A Duna szennyezettsége nem lehet oka az úgynevezett "szilfavésznek", hiszen a még élő szilfákat éppen a hullámtereken találtam. Sokkal inkább a levegő szennyezettsége és a savas esők lehetnek előidézői. Ezek természetesen csak feltételezések. Az Erdészeti Tudományos Intézet évtizedek óta keresi erre a betegségre a magyarázatot. Elektromikroszkópos és egyéb vírust kimutató kutatásokat is végeztek és végeznek, de egyenlőre kellő magyarázat a pusztulás okára nincsen.

Meg kell még említeni az erdei utak kriminális, emberhez nem méltó állapotát. Ez a nemtörődömség is a pénz szerepére vezethető vissza. Ugyanis nem is olyan régen az erdei utak sorompóval voltak ellátva és a szállítások télen, csak fagyban, az év többi részében pedig csak száraz útviszonyok mellett voltak megengedve. A fát akkor kell értékesíteni, amikor kéri; különösen jellemző ez az igazság napjaink piaci viszonyaira. Szállítani viszont lehet a jó utak függvényeképpen közbelső és MÁV rakodókra. Elfelejtették volna ezt a szakemberek? Igen, megemeli mindez a költségeket, de nem ér meg ennyit a természet, az erdő állaga, kulturált mivolta. Uram bocsá szépsége? Elődeink ezt még régen így csinálták, és én mint unoka (dédunoka) tisztelettel hajtok fejet és emelem meg kalapom emlékükhöz és munkájuk előtt. Ők tisztelték és szerették az erdőt, a maiak, akik ezért felelősek, egy vállrándítással elintézik. Hát hova vezet ez a nemtörődömség, lehet ezt, szabad ezt csinálni? Megfordul az idézet, itt "a pénz az Isten", Jókai forog a sírjában.

Supliczné Nagy Katalin:

## A Homo Saplens környezetvédelme

Alapvető emberi tulajdonság a hosszú távú racionális életminőség-tervezés, az ember életét úgymond berendezi.

Valójában ez - az esetek többségében - csupán az anyagiakat jelenti. A pénzben ki nem fejezhető környezeti adottságokra (napfény, tiszta víz, tiszta levegő) generációkon keresztül csak elvéve gondolt, még kevésbé investált bármit is ebből a célból.

Bizonyos jelek manapság ugyan azt mutatják, hogy az ember kezd (vagy kényszerül?) meglátni az őt eltartó világot, a bioszférát, amelyben él. A környezetvédelem interdiszciplinális palotájában mintha ellépett volna a frázisokért, formalításokért járó vállveregetések lépcsőfokától. Ismerkedik a még különböző módon definiált környezettel, annak tényezőivel, mechanizmusaival. S az egyre bővülő ismeret lehetővé is teszi, tenné az emberiség számára a prognosztizált környezeti problémák elkerülését, negatív változások preventív kezelését, nagymértékű szennyezések hatékony visszafogását, mely utóbbin áll vagy bukik konkrétan bioszférájának jövője. Azonban a környezetvédelem még mindig mintha darabosan járna, igazából nincs egységes, tudatba rögzült, s ebből adódóan mindenhol, motorikusan megnyilvánuló "zöld" szemléletű törekvés. Az a gyakorlatias spontaenitás, amely hatékony eredményekkel járna.

A szennyezés-kibocsátások egyes régióiban való csökkenése főként az utóbbi évek gazdasági szerkezetátalakulására vezethető vissza, a termelésből e jelenség üzemeket, gyáregységeket vont ki. S bár a jogalkotásban, ismeretterjesztésben némi változások jeleit látni, a környezetvédelem elmozdult egy másik lépcsőfokra, de szakmailag ezek a tünetek mindinkább kényszerhelyzetet sejtetnek. Ettől viszont a környezetvédelem még nem igazából individuum, egy hatékony, eredményes tethoz a tudat mélyén fészkelő, spontán belső szándék lehet megfelelő motiváció. Hogy az amúgy szükséges anyagi javak előállítására egyben a környezeti értékek megbecsülése, megtartása mellett történjen.

Az időközönként felbukkanó kutatási eredmény tulajdonképpen egy-két réteg érdeme. Jelentőségénél fogva, azonban ez nem szelektálódhat néhány társadalmi szférára, míg ember használja e gyönyörű bolygót. Közös célért közösen kell tenni, térben és időben egyaránt. S miután általánosságban vége a környezet és veszélyeztetettségének, szakmai részfeladatok teendőinek ismerete igen hiányos, azt kell elérni, hogy a tudat tervszerűen formált, aggodalom által vezérelt legyen. Öröközöddé kell tenni a tudatot, hogy egyes (antropogén) tevékenységek során ez mindenkor megnyilvánuljon. A környezetvédelmi szándék ne csak időre, órára és formálisan villanjon fel, hanem a szakmának törekednie kell a tudat "zöld fészke" kialakítására. S ugyan minden társadalmi rétegnél, de az anyagiakról döntést hozóknál mindent megelőzően, hiszen a nagymértékű szennyezések visszaszorításának esélye nagyban függ az adott időszak finansziális lehetőségeitől. S folytatva a nagymértékű szennyezés-kibocsátókkal, a gazdasági élet szereplőivel, s összességében az emberiséggel. Mert egy Földlakó sem a Marsról vagy a Holdról nyeri megélhetéséhez szükségleteit. Érdekléte kell tenni az emberiséget a környezetvédelemben, saját bőrre, ha úgy tetszik berendezett életére vetítve !

Olyan ismeretterjesztési (oktatási?) konstrukciót kell kialakítani, melynek eredményeképp az emberiség - s főként politikai-gazdasági élet szereplői - magukra nézve értsék meg a környezet veszélyeztetéséből eredő problémákat.

A gyerekek egyébként fontos képzése mellett háttérbe szorul az igazán környezetet terhelő - veszélyeztető tevékenységet végző felnőttek "zöld szemléletű" tájékoztatása, képzése.

E társadalmi réteggel is meg kell értetni a természet életét biztosító voltát. Nem lehet egy legyintéssel csak a gyerekekre hagyatkozni, hogy majd ők megoldják, majd ők rászólnak a felnőttekre. Hiszen félő, hogy a most felnőtteként, közvetlenül vagy közvetve bioszférát veszélyeztető iparosok, döntést hozók, az anyagiak intenzív előállítása révén bekövetkezett globális problémát a "zöld" szemléletben nevelkedők már nem, vagy csak nagy nehézségek árán tudják helyrehozni. Hogyan kezeljék az effajta örökséget akkor, mikor most kezelhető lenne a jelenlegi termelők, döntő szót kimondók preventív hozzáállásával ?! A kutatások során

ismertek olyan, már most kikerülő, szennyező anyagfeleségek, melyek például a légkör ózónrétegét évtizedek múltán is képesek roncsolni. (pl. klór-, fluorszármazékok). Már most tudott, hogy aszályos területek növekednek, egyre gyakoribb az elsivatagodás, a termőképzetlenség, csökken az iható víz mennyisége, szélsőségesé vált az időjárás.

Létjogosultságot a felnőttek (gazdasági-politikai szereplők) képzésének is ! Igenis oktatni kell őket, talán már a tevékenység megkezdte előtt. Ne illetékkal, s egyéb indulási költséggel számoljon az amúgy tenni - nem pedig segítyt fölvenni akaró - hanem föl kell készíteni az eszmei majd gyakorlati környezetvédelemre !

Azt kell elsősorban részükre tudatosítani, hogy ami nem közvetlenül az ő tulajdona, térben és időben tőle távol esik, azt is becsülnie kell, hiszen azt majd leszármazottja is használni fogja. A jelenlegi ismeretterjesztések során az esetleges érdeklődő fel-színes, nagy vonalakban vetített információt kap a bioszféra láncszerű, önszabályzó (autoregulációs) összefüggéseiről. Arról, hogy ki miben és mennyire érintett, miként kerülhet veszélybe. Az emberiségnek - kutatások ide, prognosztizálások oda - még mindig nincs konkrét rálátása, hogy a kikerülő és tőle objektíve eltávozó szennyező anyag időben és térben hogyan befolyásolja az ő, netán leszármazottja megélhetését.

Tudatni kell tehát velük - és nem csupán nagy vonalakban, hanem erre egyfajta tervszerű, felnőtteknek célzott oktatási pro-jektet kidolgozva - hogy az emberi faj a többi fajhoz hasonlóan az élővilághoz tartozik, s bármerre is mozog e világban, környezeti faktorok, lételemek veszik körül. Hogy e lételemek fontosak az élővilág számára, az élők - így az ember is - ezekből élnek, maradnak fenn (napfény, víz, levegő, tápanyagfeleségek). A bolygó élővilágának sokfélesége, diverzitása nagyban függ attól az egyszerű ökológiai jelenségtől, hogy egyes élőlény csoportok (populációk) az életükhöz szükséges lételemeket harmonikusan megosztják, feldolgozzák maguk között, mindegyik más más elemre tart igényt. Egyrészt ez alapján épül fel a bioszféra egész láncolata, melyben ott található maga az ember is. Kinek tevékenysége során ezek a lételemek - melyekből ő is él - sérülnek, károsodnak, el-, le-, kipusztulnak. A bioszféra egyes elemeiben bizonyos táplálékok körforgása megállhat, nem juthat el oda, ahova kellene, egyes mérgező vagy mérgezővé vált szennyező anyagok viszont oda is eljuthatnak, ahol az már nem beépíthető, nem feldolgozható a rendszer számára. Példának okáért, talajok olyan mértékű pusztulása következhet be a légszennyező anyagok kék ég felé eregetéséből, hogy az urbanizálódó, anyagiakat gyarapító emberiség képtelen lesz gabonát, gyümölcsöt termeszteni.

Éreztetni, tudatosítani kell tehát - többek közt a - jelenlegi szennyezés kibocsátókkal, döntés hozókkal, hogy a kibocsátott szennyező - terhelő anyag - ha el is távozik (objektíve) abban a "pillanatban" a közeléből - azon a földön idéz elő számára hátrányos hatást, amelyből táplálkozik, amin jár. Olyan hatást mely berendezett életén túl is emlékeztet korábbi magatartására.

Eljött az ideje annak, hogy a környezeti veszélyekkel kapcsolatos tudnivalók ismertetése minden felnőtt társadalmi réteghez szóljanak. Mégpedig abban a szellemben, nézetben, hogy az emberi faj a maga tulajdonságával ugyan kiemelkedik az élővilágból, de gyökere onnan származik, tevékenysége abban tükröződik. Hogy csúcspusztító révén hozzá kell hogy nyúljon az alatta - mellette lévő természetes világhoz, ahhoz amelybe viszont csúcstermelőként eresztí menyiségileg - minőségileg kifogásolható szennyező anyagait. Ha tevékenységét így folytatja, a már ismert környezeti intelmeket nem érzi magáénak, elfordulhat, hogy a védett, veszélyeztetett fajokról szóló rendeletek egyikébe majd saját magáról olvas.

Mindörökre rögzíteni kell a gondolatába, hogy a láncszerű bioszférának ő is része, annak védelme saját érdeke. Meg kell, hogy érintse a tudatát az, hogy terhelő-károsító tevékenysége során véges hosszú lánc szemeit roncsolgathatja, fogyaszthatja, de az utolsó láncszem ő maga.

## Kiss Virág Zsanett

vagyok, 17 éves, a paksi Vak Bottyán Gimnázium 3.c. osztályának tanulója. A gimi után a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának magyar-történelem szakán szeretném folytatni tanulmányaimat. Imádom az irodalmat!

### LÉTEZÉS

*Létezünk,  
vagy és vagyok,*

*de mindkettőnknek egyformán ragyognak  
a csillagok,  
s míg látásodat  
elbomalyosítja a büntudat addig szívedben sem  
csitul az indulat.*

*Amikor kezded ökölbe szorul,  
lényedre a sötétség borul,  
s nem nyílik szóra a száad,  
mert néha többet mond a némaság.  
Míg fejedben dübörögnek a szavak,  
a száad csukva marad.*

*Ha legközelebb kinyitod  
tiszta lesz beszéded,  
ahogy megtisztul  
a létezésed.*

### AZ ESŐ CSAK KOPOG, KOPOG

*Szöveget ütött egy gondolat fejemben;  
miért kell nekem így élnem ?*

*Ez nem véletlen,  
bogy emberként ilyen lettem.  
Szobám félbomályában ülök,  
S magányomba mélyülök  
az ablakba verődő  
esőcseppek zaját hallgatom,  
és gondolkodom.*

*Tükörbe nézek,  
valami furcsa felismerést érzek.  
Felismerem, miért vagyok,  
s közben az eső csak kopog, kopog.*

*Szöveget ütött fejemben a gondolat;  
vedd észre fontos vagy.  
Része vagy egy láncszemnek,  
s része leszel majd egy életnek.  
Ha az első megszakad,  
a körforgás abbamarad.  
Tükörképem arcáról  
könny csorog,  
az eső az ablakon pedig csak kopog, kopog.*

### BÚCSÚ

*Nincsenek új szavak,  
új mosolyok,  
nincs már semmi,  
mi veletek összeköt.*

*Nem nekem való  
e világ,  
azért jó volt köztetek,  
mert szeretlek titeket.*

*Nincs semmi már  
mi itt tartana,  
elmegek hát,  
bárbogy is fáj.*

*Búcsúzom hát,  
De ez is fáj.*

*Sokat gondolok rátok,  
De megmaradtok  
mint jóbarátok.*

*Csak én megyek el,  
messzire,  
ég áldjon titeket örökre.*

PAUK ERIKA

Im memoriam Hamvas Béla

Sötétség a fénnyel  
sötétségben fény-jel  
vibrál fejem körül.

Esős, szomorú reggel  
fekete, sötét éjjel  
után, vágyakozva.  
Tükör homályában  
elmúlt arcom.

Szellemmel, mi  
eltiport a létben  
bisz, fel sem érek hozzád!  
Hangya vagyok óriás tövében

Uram, a sötétség nem tűr fényt.  
Elrejtve gőgösök és biúk elől.

Szellemed itt maradt  
értelmeket hasogat  
kik messzire látnak...

S az új korban  
győzni fog, ha végre  
felebred az Ember.

Mi elmúlt régen  
fázni fagyos télben.  
Szellelem felmelegíti  
a nehez testet, ha megérinti  
az Örökkévaló.

Barátomhoz  
Sz.J.-nek

Lelked idő-zakatolás,  
barc a mulandóval.  
Homlokodra simított  
fájdalmaid között  
való menekülés.  
Szorító erő, mely  
küzdzeni hív  
háborúval, fillérrel,  
vérrel kinyögött kín.  
A magány, mely  
sorsodba taszít  
kijelölt út, melynek  
vége a mindenség.  
Futás az idővel  
mely bele fullad  
egy pohár borba.  
Te ott állsz,  
szemedben felriad  
mit úgy hívunk: Sors.  
Győzelem vagy vereség,  
s te már magad sem  
tudod választásod mivé lett!  
"Íme itt az Ember",  
ki megváltotta önmagát.  
Az úttalan utakat bejártad,  
a harcot véghez vitted magad.  
Élj örökké Barátom,  
lelked bebocsátást  
nyer a végtelenbe.

Mozaik

Hajnalonta  
össze rakott  
fájdalom

öröm s bánat  
hozzád  
szelídül

nappalba  
zuhant  
ébredés

feltámadás  
bűnbocsánat  
feledés

éjszaka  
sötétje  
menedék

oda nyúlni  
érted  
a végtelenbe

keresztre  
feszített  
vezeklés

szemedben  
csillag,  
merengés.

PACSKÓ SZILVIA

**Pillangó**

*Emlékszel mikor még csak báb voltál,  
amikor egy faágon árván lógtál ?*

*s hosszú idő múlva újjá születél,  
a világ legszebb pillangója lettél ?*

*Gyönyörű szárnyad csillogott a fényben,  
mindenkinek azt súgtad: gyere velem!*

*Aztán elmúltak a hónapok, az évek,  
és érezted, néked is rövidül az élet.*

*Abogy rövidültek a nappalok éjszakák,  
bemutatta egy film életed tavaszát.*

*Most már nem repkedsz oly gondtalan,  
nem hívogatsz embereket boldogan.*

*Szárnyad csillogása is kifakult,  
az élet robaja számodra is elcsitult.*

*Drága pillangó mi lesz velünk ?  
Megszületünk, élünk, és csendben  
elmegyünk.*

**Üzenet**

*Neked üzenem, ki visszaadtad a hitet,  
bogy van még dolog miben ember hibet.  
Neked üzenem; minden boldogságom te vagy,  
ezt elveszni kérlek soba ne hagyd !*

**Éltető erő**

*A két ég mely oly szépen tündököl,  
az vagy nekem.*

*A napfény mi ragyog és erőt ad,  
az te vagy.*

*A víz mi szomjat olt és frissít,  
az vagy nekem.*

*Az eső mitől nem nem száradhatok,  
az is te vagy.*

*A levegő mi mindenkinek fontos,  
az vagy nekem.*

*Az ég, a fény, eső, levegő mind te vagy,  
mert te vagy az életem.*

**Az idő**

*Azon az éjszakán csillagos volt az ég,  
gondtalan és tiszta.*

*De egyszeribe jött egy nagy vihar,  
és nem foghatta senki sem vissza.*

*Összetört mindent mi szép volt,  
és jelentett valamit.*

*A múltat, a jelent és jövőt,  
mik éltettek valakit.*

*Aztán elcsendesült az idő,  
az ijedtség minden arcot elbagyott.  
De tudtuk ez nem ugyanaz,  
bár a nap kisütött, és ragyogott.*

BALÁZS KATALIN**K. Attilához**

*Nem tudom miért kellett elmenned  
oly helyre hol én már nem érhetlek el,  
csak oly módon, hogy életem áldozom fel.  
Ha ez a vég elér találkozunk odafenn.*

*Sok szép emléket hagytál rám,  
ígérem, vigyázok rá.  
Szeretnék újból szeretni,  
de nem tudlak elfelejteni.*

*A mosolyod előttem van mindig,  
ígérem így marad holtamig.  
Ha elérek hozzád a fellegekbe,  
megismersz, és bele nézel szemembe.*

*Kiáltod; szeretlek, szeretlek!  
Soha el nem feledlek.  
Úgy, ahogy kezdtük szerelmünk,  
tovább folytatjuk együtt.*

*Ígérd; szeretni, várni fogsz engem,  
talán már le foglaltad a helyem,  
ahol újból ketten, örökkön-örökké  
szeretni fogjuk egymást mindörökké.*

**A fájdalom mi itt maradt**

*Nem tudom merre mentél,  
emléked még mindig bennem él,  
a sírkövön neved szerepel,  
de ezt nebezen hiszem el.*

*A fájdalom mi itt maradt,  
csak az érzebetei ki benne van...  
Csak az, aki átéli,  
s nem tud könnyen feledni.*

*Ez a kín soha nem ér véget,  
szívemet darabokra törted.  
Arra várok, hogy azt mondod:  
ez csak egy rémálom.*



KUTI HORVÁTH GYÖRGY

“Ablakban felejtett hold”

(Ryokan) Japán költő emlékére  
 “ablakban feledte a  
 Holdat a tolvaj”  
 (Ryokan)

*Csak a tested szűnt meg  
 égi begyoldalban laksz  
 tovább remetelakodban  
 ablakodban a Holddal*

*Életedben annyi ibolyát szedtél  
 hogy újra meszelheted vele  
 az eget*

*Vendégeidet rizsborral kínáltad  
 s lótuszvirággal  
 tengernyit gyűjtögettéél belőlük  
 bízva hogy mindenki meglátogat*

*Riadt vagyok Ryokan - bívlak  
 nekem is van magányos fenyőm  
 s rajta gyérülő rigódal*

*Majd beszélgetni fogunk Ryokan  
 évszakokról tájakról magányról  
 de mindenek felett a békalencséről  
 és a lótuszvirágról*

*Búcsúzom Tőled szerzetes poeta  
 füvek tudós doktora Ryokan  
 magamra öltöm itt hagyott csuhádat  
 s elindulok szent helyed felé  
 a “cédrusszegte úton”  
 talán vár rám az a bizonyos madár  
 csőrében olajjással*

Ajánlás;

*Ryokan - ha időm lefolyt a homokórán  
 viszek Neked rizsbort meg riszt is  
 elvesztett rizsescsészéd ha megtalálom.*

Nők dicsérete...!

Virág helyett

*Fény arcotok felé  
 illatot lebegtet már  
 a nyitnikék mezők szele,  
 s reggelre harmat nyílik ki ajkatokon.  
 Igen. Ez már a tavasz lebelele,  
 s lány csókja a mindenség  
 aranyragyogásának, mely méltó  
 isteni lényetek gyönyörűségéhez,  
 hiszen Ti vagytok a mindenség maga  
 az örök lét tartóoszlopa. Szent mébetekben  
 csirázik a jövő gyümölcse; az új lét.  
 Óh Nők! Ne biggyétek hogy,  
 versem csak holmi túlzás vagy pátosz.  
 Szívemből szól most hozzátok  
 minden nyughatatlan szavam,  
 hiszen Ti vagytok a versben a zene  
 s a zenében a vers, művészek műzsái,  
 műzsák művészei, varázlat-éden.  
 Ti vagytok az erdő az erdőben a fák  
 a fákban meginduló élet ereje, jele  
 virágok termékeny öle, Nap szíve,  
 őzek riadt tekintete, méz íze, ég derűje,  
 bokor, mely alatt pásztorszél fuvoláztat,  
 Ti vagytok a vágy, a láz, az álom.  
 Ti vagytok az élet-királyok.  
 Vizek fodra fölött cikázó sirályok,  
 rétek hanga csendjén megpibenő vándor,  
 éledő bogarak, lengő fűszálon.  
 Óh drága Nők! Nélkületek meghalna a szépség,  
 elfeketülne az égen a kékség,  
 elpusztulnának a fák a virágok,  
 kiszáradnának a folyók, óceánok  
 eltűnnének a madarak, nem zengne többé ének.  
 Óh Nők! Ti gyöngykagyló szívűek,  
 ezt soba, de soba el ne feledjétek!*

*És dicsértessék ez a nap ezerszer,  
 és fényeskedjék Néktek!*

NIKL JÁNOS

**Keresztet rajzolok**

*Keresztet rajzolok.  
Krisztus teste.  
Rozsdás a szeg.  
nem hiszek benne.*

*De hiszem a Nap,  
Az Ég, a Hold,  
A Föld istenét.  
Hiszem, mert bennem él.*

*Szívet rajzolok.  
A vér színével.  
Csak tegnap láttalak.  
De veled alszom éjjel.*

*Alszom a testtel,  
A szemmel, a liliom  
Illatú fényvel.  
Veled alszom éjjel.*

*Kezet rajzolok.  
Anyám kezét.  
A bölcsőben ringató  
Hatalmas tenyerét.*

*Ringat az ének,  
Ha félek; a tekintet:  
Kérlek. Anyámat rajzolom.  
Ringat az ének.*

**Igen**

*Igen. Van olyan,  
Mikor magaddal  
Küzdesz, hogy élj.  
Templomtorony. Leugrasz.  
Nem. Visszalépsz.*

*Igen. Van olyan,  
Mikor magaddal  
Küzdesz az életedért.  
És nem segít sem a csók,  
Sem a baráti vállveregetés.*

*Igen. Van olyan  
Mikor magaddal  
Küzdesz, hogy élj.  
És biába minden könny,  
S a kezdről a falon maradt vér.*

*Bizony. Van olyan,  
Mikor magaddal  
Küzdesz az életedért.  
Közeli a balál.  
Mindegy... a lényeg, hogy szép.*

**Felhők**

*Szabadon.  
Szabadon.  
Repülök.  
Repülök.  
Repülök.  
Az égig.  
Az égig.  
Az égig.  
majd a földre hull.  
A könnyem.  
Könnyem.  
Könnyem.  
Vérem.  
Vérem.  
Vérem.  
De én repülök  
tovább:  
Szabadon, az égig.*

MAJOROS IRÉN ERZSÉBET

**Kristály**

*Hold a nappalom,  
csillagom tükörben,  
amiben látom utamat.*

**Pillantásod**

*Kökények gyöngye  
kéklő kikelet.  
Tekintet kelyhe  
pillangó pibenet.*

**Félúton**

*Mindenki búcsúszik.  
Összeborulnak az emberek.  
Én pedig közeledek,  
egyre közeledek  
a boldogsághoz.*

PFEIFFER FERENC

**A pénz**

*Pénzből állnak a kártyavárak,  
ha rá fújsz levegővé válnak.  
Vajon akkor ki mit választ (?),  
ha itt a pénz, ott a barátok állnak ?*

*Segítségért nem kiálthatsz,  
mert összedőlnek majd a várak,  
mit mondanál a jóbarátnak (?),  
ha nem ő, hanem a pénz volt a válasz ?*

*Senki nem sajnál, nem vigasztal,  
sehol nem vár terített asztal.  
Vajon akkor én mit csináljak,  
ha leomlottak a kártyavárak ?*

*Nem élheted úgy az életed,  
hogy a pénz legyen a mindened.  
Kell a pénz, de kell a boldogság,  
csak a pénz lehet erre orvosság ?*

*Volt idő, hogy elbűvölt a csillogás,  
nem biztos, hogy ugyanott a boldogság.  
Hagyd elgurulni, az élet megy tovább,  
pénz nélkül is érhet még boldogság.*

*A pénz is elveszíti értékét,  
figyeld a boldogság mértékét.  
Mit ér a pénz ? - Gondolkodj el ezen,  
ha kórházban fekszel súlyos betegen.*

*Szerelmet senkitől nem vehetsz,  
ez örömet senkinek sem szerez.  
Ha nincs pénzed, és így szeretnek,  
boldogságodat megszerezted.*

*Volt idő, hogy elbűvölt a csillogás,  
nem biztos, hogy ott a boldogság.  
- Hagyd elgurulni, az élet megy tovább,  
pénz nélkül is elérhet a boldogság.*

**A szabad nép nevében**

*Évszázadok óta megkötve a kezem,  
mindig reménykedve hajtom le fejem.  
Mily régen elmúltak már vágyaim,  
nincs már szép, nincsenek álmaim.*

*Eljön az idő, hogy megszabadulok,  
lebull a bilincs, s elindulhatok,  
ne álljon utamba akkor senki sem,  
az igazért küzdök, győzőm kell  
nekem.*

*Megkínzott arcom az égre emelem,  
lebullott bilincsemre szegzem szemem.  
Jaj, akkor nektek, ha fegyvert ragadok,  
mindannyiőtokkal leszámolhatok.*

*Vértócsában látom a felkelő Napot,  
minden elnyomóm fűbe harapott.  
Végre győztem a zsarnokság felett,  
s körülvesznek boldog emberek.*

*Győzzön az örök igazság  
legyel bátor, dobd le a rabigát.  
Csináld te is, segítek neked,  
barát vagyok, itt a kezem.*

**Az életed**

*Munka után elindulsz haza,  
már nem buzdít az igazság szava,  
számodra az út véget ért,  
kőbezárt világban nincs segítség.*

*Szaggolbatod a művirágokat,  
sétáltatod rongy kutyáidat,  
Múzeumban látsz csak szépeket,  
az atomkorszak lett a végzeted.*

*Célod sincs, nem hajtod magad,  
álmaid kiirtották, egyedül maradsz.  
Boldogságot nem okoz már semmi,  
az egybangúságon nem változtat senki.*

OLÁH ZOLTÁN**A mindenség mértanában**

*Mert mostoha fiává fogadott minket ez a Föld,  
hát átisszuk ezt az éjszakát,  
majd átisszuk  
a remény-rügyezte reggelt,  
a halódó délutánt  
és a lombokká lassuló estét.*

*Mostoha hősök  
a mindenség mértanában,  
hol a türelem térképén  
téllé torzul a szerelmes tavasz  
és ősszé foszlik a nyár.  
Hát fölisszuk a szüntelen Ég  
Isten mosolyával megszentelt  
minden cseppjét.*

*Lassan kortyoljuk a harmatot,  
sokáig tartson az ezerarcú álom,  
míg remegő kezünkből a pohár  
ki nem szédül a szélbe.*

*Emlékeinket a Nap már rég befalazta  
egy elfelejtett idő rejtett ablakába,  
hát átisszuk ezt az éjszakát,  
míg holddá nem pattan minden gondolatunk,  
át nem itatódunk a tapintható fényig,  
amelyből vétetett minden ártatlan bűnünk,  
porunk és vérünk  
a mindenség mulandó mértanában.*

## RÁCZ DIÁNA

### Vízió

*Május van, fényes és virágzó  
vijjogás ballatszlik esténként  
a házak előtt májusfa áll  
a sötét éjben hull a balál  
békében alszunk, tücsök ciripel  
vérmocskos bokrok közt géppuska kelepel,  
nem tudunk semmiről, nincsen baj  
gyermek sír és őszül a baj,  
nincsen baj, tavasz van, bimbó kél  
az összedőlő házak közt megbalt a remény...*

### Sejtés

*Én nem vagyok jós...  
Lám igaza lesz a prófétáknak,  
Ésaiás szava bizonyítást nyer.  
Az út a jobb felé vakbomálya vesz,  
hamarosan elátkozzuk majd Newton nevét.*

*Több dimenziót keresünk  
mit elménk felfogni képes,  
csak avval nem törődünk ahol élünk.  
Így hal ki majd Ember-népünk...*

### Csak egy vízcsepp

*Cseppent egy vízcsepp  
a tulipánfa száz karja  
egyik tenyeréből,  
ahogy kicsordul egy  
könnycsepp Isten  
szeméből;  
szél kelt az égből,  
friss nyugati szél,  
szárítva a könnyet,  
s tovatűnt birtelen  
ottbagyva a csendet,  
álltam magamban,  
álltam ott,  
és megsejtettem  
valamit-  
az örökkévalóságról...*

## BAJTAI ANDRÁS

### Sáv

*Sáv.  
Egyetlen felbősáv az ég;  
bullámzó bajad.*

*Árnyékdarabok az éjszakából,  
lépcsősor és kerítésrács;  
vagyunk.*

*Voltunk.*

*Lekaszált mezítelen mezők;  
a fény örök rabjai;  
voltunk.*

*Csonka árva-virágok illata:  
már nem vagyok-*

*újra meg újra  
ivirágzik a hold szemedben.*

### Kövület

*Kövület.  
Önkéntelen nyoma annak, ami voltam,  
annak, ami belőlem maradt;  
kövület.*

*Szavak az idő hideg tengelyéből.*

*Ott maradtak.*

*Ott, ahol hagytam őket:  
az eltűnt párnák helyén, és az üres  
szemgödörben -*

*kövület a nevem:  
Bajtai András.*

### Summa

*Túl fehérr pillantások a forgó falakból.  
Én kökemény felbökön lépkelem.  
Összetört szirmai a zúzmarás mosolynak.  
Idegen vérből sarjadzik végzetem.*

GÁTS KRISZTINA BEÁTA

Édesanyámnak

Öledben új élet fogant,  
s kibordtad magzatod  
azon a párás, nyári  
reggelen.  
Megszülettem egy idegen  
világba és te vártál,  
kínok közt örülve  
énnekem.

Most keresem helyemet,  
mohón kutatom, félek,  
szinte örültem.  
is talán,  
de ölednél biztosabb  
menedéket sosem  
találhatok már én,  
Jó Anyám.

Elszenderedve

Forró kezéd érintése  
még lángol arcomon  
testemen a szenvedély  
gyöngye csillog  
állomba szállt nyugodt  
arcodat nézem  
a kis barázdákat  
keresem  
homlokodon  
megszokott kedves ráncaid  
elsimultak  
abogy fodros tó vize  
tükörré lesz virradatkor  
a beszűrődő halvány  
fény-árnyék játék  
halántékon  
mókás dombocskákat  
rajzol  
s te alszol édesen  
nem sejtve hogy  
titkon  
álmaid kutatom.

HORVÁTH BÉLA

Dilemma?

Annyi problémám van;  
elbagynak a barátok, irigységet  
érzek, az ellenségek barátta,  
a barátok ellenségé, a színek  
más színűvé válnak. A problémák  
nem problémává, a nem problémák  
problémává, a sötét világossá,  
és így tovább.  
Mivel lehetne ezt a rákfenét  
megszüntetni? Nézz fel az égre!  
Rákfenével.

A főszerkesztő

B: Igen nagyon tisztelt főszerkesztő úr,  
szeretnék valamit kérdezni.  
Dunakanyarban lakom, és abogy  
nézegetem a folyót, az jut eszembe,  
már megbocsátson, itt a folyónak is  
nebezebb folyni. Mint az autóknak járni  
a kanyarban, sőt, talán még a baladnak is  
nebezebb úszni.  
Még nem szoktam a demokráciát,  
de kérdezem, a kormányunknál is  
kanyar van ?  
A: Főszerkesztő úr vagyok.  
B: Nagyon tisztelt főszerkesztő úr,  
igaz a magyar művészi mondás:  
vállalkozunk tebát vagyunk ?

Ilyen olyan

A: Irigyellek mert a feleséged  
elárulta, azért szeret ennyire,  
mert olyan jól tudsz beszélni.  
B: Sajnálalak, mert írás közben  
eszembe jutott, hogy a  
feleséged mennyire szeret  
olvasni.

## HETÉNYI ISTVÁN

## Szelidi tónál három veréb

Május vége, és szinte nyár,  
bétágra süt a napsugár.  
Tikkadtan állnak a nyárfák.  
Nádason halk szellő száll át,  
apró, fürge kis balak  
ficánkolnak a víz alatt.  
Nézem, mint áttetsző csodát  
a kis balak részeg mámorát.  
A víz még kékes, szikrázón tiszta,  
- egy tejeszacskó piszkítja,  
jeleztén, járt itt már ember,  
s kezd harcba a természettel -.

Lágy és selymes parti homok  
alig őriz még lábnyomot.  
A nádas üdezöld foltja  
fölé borul a fűzfák lombja.  
Virágzó olajfák illatát  
hozza a szellő a tavon át.  
Fekszünk a pléden, hárman.  
Szikrázó fény, koranyár van.  
A halkneszű Szelidi tó  
csendjét örült hangosító  
vad beat-zenéje töri meg.  
Félnek tőle a verebek,  
s madarak a Szelidi tónál.

Nádasban vadkacsa kószál.  
Sirály búz el a tó felett.  
Mellettünk szürke verebek  
aprókat ugrálva járják  
a víg gondtalanság táncát.  
Vékonyak és törékenyek,  
akár egy könnyű lebelet,  
megannyi játék, él, mozog,  
nem érdeklik a bolnapok,  
mának élnek, csak a mának,  
s lesik, várják a morzsákat.

Egyik szinte a kezemre száll:  
Add, hát a morzsát, add, na már!  
Ne sajnáld azt a keveset -  
szinte hallom a verebet,  
amely legbátrabb, közelit,  
- csak szórok neki valamit! -  
Másik kettő ezzel szemben  
óvatos, fél, meg-megrezzen.  
Gyufaszál lábaik járják  
a félelem riadt táncát.  
Hogy jó a merész közelebb,  
nézem a cseppnyi verebet.

A szinte szürke, barna, fekete  
a természet apró remeke,  
szíve, szárnya és csőre van,  
csipog, sobase társtalán,  
átél tavaszt, nyárt, őszt, telet.  
Néz és nézem a verebet.  
De kár, hogy nincsen kenyérem,  
kár, hogy üres a tenyerem,  
és hogy nem jártam itt soba,  
hol várt rám három kis csoda:  
tőparton három kis veréb.  
Oly egyszerű, már mesésép.

Vártak egy kicsit, meglebet  
csipetnyi morzsát, kenyeret.  
Vártak még. Csipogtak. - Hátba...  
Felszálltak. Nem néztek hátra.  
Rejtette őket egy bokor.  
Találkozunk még valahol?  
Szelidi fűzfák, nádasok.  
Ezüst felbőkből fény csorog.  
Selymes vízen sirály suban.  
Ha újra erre visz utam,  
ugye itt lesztek verebek?  
Hozok szotyolát eleget.

## SZARKA JÓZSEF

## Így nézek rátok

Sokszor megbaltam,  
 mégis élek,  
 reátok mint csodákra nézek,  
 úgy nézek rátok  
 mint virradatra,  
 mint indián a felkelő Napra.  
 Úgy nézek rátok mint az az ember,  
 ki a fény ölébe térni nem mer,  
 csupán kezét kezébe fogja,  
 s csak rá csodálkozik a csillagokra.  
 Úgy nézek reátok alkonyat táján,  
 mint a lenyugvó nap uszályán  
 szelek, ha földre néznek,  
 s minden élő megdicsérnek.  
 Legyen az fű, bogár, vagy ember,  
 legyen a végtelennel játszó tenger,  
 legyen az éjszaka lobogása,  
 legyen barátnőm, barátom álma,  
 legyen könny, vagy lágy mosoly,  
 legyen gondolat, mely komoly  
 gondokkal küzd, hisz egyaránt fáj  
 minden balál.  
 Legyen az tűz, legyen ének,  
 csak arról szóljon, hogy élet.  
 Így nézek rátok,  
 mint magamra,  
 mint indián a felkelő Napra.

## I. ÉNEK

Most balmokban pilled a fény, lágyan  
 ellobban számban a bor, és nézem;  
 eldől lassan az úton az eső,  
 a por virágai kinyílnak,  
 és fájnak mint a zene.

Ellankad a kövek láza, s a szél,  
 a hold ing felbök lobbanatában,  
 itt lent bogarak lámpái égnek,  
 kéken jön a fák közt egy állat,  
 szelíd szemébe nézek.



*Ilyenkor megszépül a magány is,  
madárkönnny illatát küldi a föld,  
tudod, ilyenkor boldog az ember,  
tudod, betöltődik magával,  
s betöltődik a lét is.*

*Ilyenkor, ha a szél feszületén  
az eső-krisztus szenved halált, és  
a csönd lagúnáin árnya evez,  
tudd; feltámad a lét értelme,  
lehetsz cselekvő, boldog.*

*Nem félek én a riogó Naptól,  
de Ikaroszként sem hullok mélybe,  
lásd; csakis itt örülhet az ember,  
vehetsz kedvest, s régi búrokon  
új dalt pendíthetsz bátran.*

## II. ÉNEK

*Lebegnek a fény uszonyain, a  
tisztá, hajnal előtti tájakon,  
egy régi kastély termein át, im  
jönnek felénk, s ó!, városlakók,  
amikor rosszul alszunk,*

*amikor arcunk béja felpattan,  
és kicsordul belőlünk az idő,  
elhalványulnak a testek, s a tűz, ők megülnek ablakainkban,  
s elnéznek minket búsan.*

*Megkeresnek minket, a régi barát  
árnya, s kik elhagytak; az asszonyoké,  
öregék árnyai, kik megfulladtak  
a télben, itt van a gyermeké,  
ki elfénylett betegen.*

*Dérpilláikból a zene kilép,  
és ringat minket balkan, aranylón,  
a hold ezüstje fehérlőn átszővi álmunk,  
s bolond csónak ring lázasan,  
míg fellobban evezőnk.*

*Mert átsiklani a hajnal taván  
nem lehet békességben, csak ha már  
a tavirózsa a nap, s a levegő  
vizein megmozdul a fálomb,  
csak akkor felejtethünk.*

CSANÁDI ISTVÁN ANTAL

Kunner Juliához

*ha bánat övez, szépen leülök  
búslataimba révülten belemérekülök  
s most is csak székkarok ölelik  
fáradt nyugalmamat  
a napüvegemből  
kiittam az utolsó pobárnyi időt*

*Azt tartanék  
egy eszméletlen nagy pibenőt  
hiszen számtalanszor  
csak szóhadssereg fegyverkezik  
nyugalmam ellen  
bogy tollbegyre masírozva, papírokkal  
ellenem birokra keljen !*

*Kedvesem !*

*Hiányod léte megfeszül agyamban  
fejemre hull a néma vád  
ha nem vagy velem, csak gondolatban  
meghalni bujtogat magányos létem  
elárulnám a holnapot*

*Beborpad lassan nagyszerű reményem  
feledve amit eldobott  
arcomba száll a tegnapi merészség  
felidézi csókjaidat  
veled már annyit ér a szépség  
bogy kimondani sem tudom  
iszonyú súlya lett veled a jónak  
szeretlek téged Juckó  
imádottan - s nagyon - nagyon !  
Öleld át a levegőt és küld el -  
hozzám !*

*Ezerszer, István.*

A paksi sétányon

*Tudod kedvesem az úgy volt,  
mikor a bald sétány bársonyán  
- a Nap már rég kibunyit  
sovány arccal kelt föl Pataj felől  
a szép, hazug hold.*

*Nagyon vágytam hozzád  
beszélni  
mint nagybarang ha kondul  
egy holdvilágos éjszakán !  
De csak a szellőz övezett.*

*Fölöttem a fán  
egy levél-sziluett reszketett  
az egyik lebullott...  
másik fonnyadtan rezsent  
mint lány könnycsepp  
amely csüng a vékony pilla szélén  
vagy mint a pernye  
lebeg a sűrű füstfellegbe  
levelek levelek...*

*Sárga hullt szerelmek  
balomba hevernek itt, alul  
látom a másik is lebull  
és a tündöklő paksi holdfénybe  
a szellőtől zizzzenve  
pörög, pörög, csak forog, csak fordul,  
csak fordul,  
és nesztelenül  
a Dunába full !*

Beregnyi Miklós:

## Nagy munkasiker volt számunkra a 4-es blokk főjavítás

A 4-es blokk főjavítások befejezése kapcsán sajtótájékoztatóra hívta a PA Rt. vezetése a médiák képviselőit június 3-án délután a TLK-ba.

A sajtótájékoztatónak illusztris vendége volt, mégpedig Wigner Jenő leányának és unokájának személyében. A tájékoztató első részében Nagy Sándor vezérigazgató úr értékelte az előző sajtótájékoztató óta eltelt időszak eseményeit, majd a 4-es blokk főjavítás végrehajtását.

Nagy Sándor vezérigazgató a következő tájékoztatást adta a jelenlévőknek:

Az előző sajtótájékoztató óta 15 esemény történt az erőműben. Ezek közül 1 skálán kívüli esemény, 14 pedig skála alatti esemény, vagyis nulla minősítésű. Tehát olyan események, melyet a vállalt kötelezettségeink alapján be kellett volna jelenteni, olyan nem volt.

A már említett események közül 3 volt személyi hiba, a többi berendezési hiba miatt következett be. Viszont a berendezési üzemképtelenségek egyik esetben sem érték el a műszaki üzemeltetési szabályzatban megengedett értékeket, és a redundáns berendezések teljeskörűen rendelkezésre álltak.

Az előző sajtótájékoztató idején még vita volt a magyar nukleáris hatóság és köztünk, hogy az előző év bizonyos eseményeit hogyan minősítsük? Örömmel mondhatom, hogy a vita eldőlt, a hatóság elfogadta a mi szakmai álláspontunkat, s annak megfelelően zárult le, ahogyan azt a minősítést akkor megtettük.

Az elmúlt időszak egyik nagyon fontos eseménye a 4-es blokk főjavítás volt, ami nagy munkasiker volt számunkra, hiszen 25 napra terveztük a főjavítást, de 25 nap és 11 óra alatt elvégeztük.

Május 1-jén állt le a blokk 320 nap folyamatos üzem után. Olyan kampány után állt le, mely kampány alatt a reaktor végig üzemben volt. Természetesen voltak terhelés változások, voltak a turbinán karbantartások, de azon nem túl sűrűn előforduló kampány volt, amikor a reaktort a főjavítás után elindítottuk és csak a következő főjavításra állítottuk le.

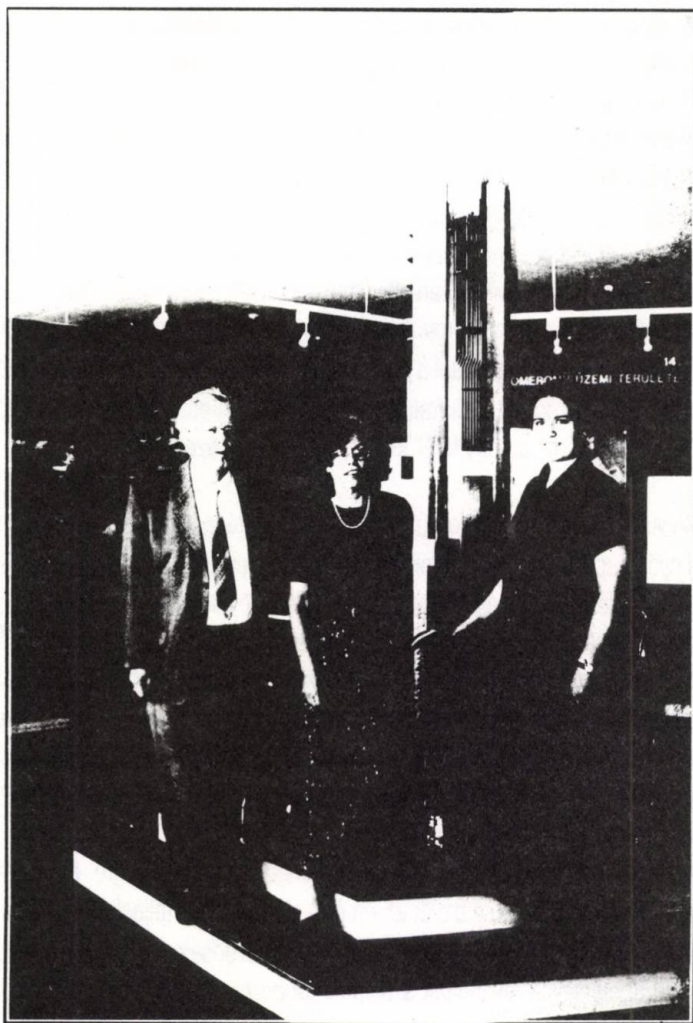
A 4-es blokk főjavításra kimondottan nagy munkákat nem terveztünk, ennek ellenére azért voltak nagyon fontos és meghatározó munkavégzések. Ilyenek voltak például a hatóság által előírt 1-es és 2-es hurok minden berendezésének a teljes körű ellenőrzése és szerkezeti vizsgálata. Ki kell emelnem a gőzfejlesztőt, ahol az 5536 hőátadó csövek a felét örvényáramú vizsgálatra ellenőriztük. Itt az egyiknél kilenc, a másiknál tizenkilenc indikációt találtunk, ezért ezeket a csöveket ledugóztuk.

További nagy munka volt a 8-as generátor forgórész kifűzéses javítása, valamint a nagynyomású előmelegítő javítása, szerkezeti vizsgálata, majd nyomáspróbája. Jelentős feladat volt a cseplevélasztó túlhevítő cseréje és szerkezeti vizsgálata.

A felsorolt feladatokon túl természetesen folytattuk a biztonságnövelő intézkedéseket. Ez alatt a 24 nap alatt végrehajtottuk, illetve folyamatban vannak a gépészeti berendezéseknek a földrengésvédelmi megerősítése. Ezek közül ki kell emelnem a hidroakkumulátort, mint az egyik legnagyobb berendezést. Közben a 4-es blokkon a reaktor védelemben - illetve a ZÜR-védelemben - egy olyan módosítást hajtottunk végre, amit majd most az előttünk álló 1-es blokkon is meg fogunk csinálni, és ez a blokk már az új reaktorvédelemmel fog üzembe kerülni. Ez igazából az üzemzavari villamos betáplálás rendelkezésre állásának növelését jelenti. Ez mellett természetesen még egyéb más biztonságnövelő intézkedéseket is végrehajtottunk.

Össességében a 4-es blokkon 157.000 munkaórányi feladatot hajtottunk végre, ezek közül 136.000 óra tervezett volt és 30.700 nem tervezett és pótmunka volt. A blokk 25-én érte el a névleges teljesítményét.

Ezt követően a sajtó képviselői Wigner Jenővel kapcsolatos kérdéseket tettek fel a lányának, aki apjához méltó szerénységgel válaszolt, majd a jelenlévők kivonultak a Disputa-szoborparkba, hol virágcsokrot helyeztek el Wigner Jenő szobránál.



*Nagy Sándor vezérigazgató, Martha Wigner Upton és Vinnay István*

Beregnyei Miklós:

## A biskói tragédia

Paks történetének legnagyobb katasztrófája 1887. június 18-án reggel következett be, mikor a kalocsai Jézus szíve búcsúra igyekvő közel 400 fős tömeg alatt elsüllyedt a komp.

A tragédiának 224 fő halálos áldozata volt, zömmel asszonyok és gyerekek. A biskói révnél 1903-ban emlékművet állítottak fel, mely teljes alakos Jézust ábrázolt, bal kezében fakeresztet tartva, jobbával a Dunára, a tragédia helyszínére mutatva.

Az atomerőmű építése kapcsán a biskói rév megszűnt, helyén a hidegvízes csatorna épült ki, az emlékmű pedig a csatorna partján lett felállítva, üzemi területen.

Az elmúlt években többször felvetődött: ki kellene hozni az emlékművet szabad területre, hogy alkalmanként – a még élő hozzátartozók és mások is – egy-egy szál virágot elhelyezhessenek az áldozatok emlékére.

A felvetésekre az erőmű vezetése megértéssel válaszolt, megkezdődött a katolikus egyházzal közösen a tervezés az emlékmű sorsát illetően. A nagy gond az, hogy csak az emlékmű talapzata menthető meg, az alakot újra kell faragni vagy önteni, ez viszont sok pénzbe kerül. Ráadásul olyan igények is felmerültek, hogy a szobor talapzatára véssék fel az áldozatok neveit. Egy ilyen igény szintén költségnövelő tényező.

Egyelőre annyi biztos az ügyben, hogy az atomerőmű és a katolikus egyház 2000. június 18-án, új helyén szeretné felszenteltetni az emlékművet.

A korabeli források alapján közöljük az áldozatok névsorát, arra kérve a tisztelt olvasókat, hogy ha pontatlanságot fedeznének fel a listán, szíveskedjenek azt a szerkesztőséggel közölni!



*A biskói emlékmű – 1962  
(Bencze Barna gyűjteményéből)*

Az 1887. június 18-i komtragédia áldozatainak névsora a  
Katolikus Egyházközség Halotti Anyakönyvének X. kötete alapján

	Az elhunyt neve	Szülő/hozzá tartozó neve	Születési ideje/kora
1.	Ács Mária	Ács István – Ruzsa Erzsébet	1857. július 26.
2.	Arnold Józsefné	szül. Nickl Teréz	1859. október 3.
3.	Aszvicker Ferencné	szül. Farkas Erzsébet	1844. április 5.
4.	Bach Ferencné	szül. Bósz Teréz	1866. február 28.
5.	Bach Jánosné	szül. Hanol Margit	1817. október 17.
6.	Bach Lászlóné	szül. Finkl Erzsébet	1819. szeptember 29.
7.	Bach Teréz	Back Sebestyén - Bach Mária	1871. július 4.
8.	Beheimhuber Mária	Beheimhuber József - Schmillá Franciska	1874. december 18.
9.	Bekker Terézia	Bekker Ádám - Schmidt Magdolna	1874. március 14.
10.	Berlinger Anna	Hógyészről	29 éves
11.	Berlinger Katalin	Berlinger Anna törvénytelen gyereke	1879. december 8.,
12.	Birtner Mihály	Dunakömlődről	33 éves
13.	Bodahelyi Anna	Bodahelyi Antal - Szabó Erzsébet	1869. szeptember 9.
14.	Borsi Józsefné	Vitus Júlia	1835. március 23.
15.	Brockhauser József	Arnold teréz fia	1861. január 31.
16.	Büttl Antal	Kern Mária fia - Dunakömlődi	59 éves
17.	Czimmer Jánosné	Kreidenmacher Katalin	1845. március 4.
18.	Czimmer Katalin	Czimmer János - Kreidenmacher Katalin	1875. november 14.
19.	Czug Erzsébet	Czug János - Paterem Karolina - Dunakömlődi	14 éves
20.	Czug Jánosné	szül. Potzem Karolina - Kömlőd	39 éves
21.	Diósi Józsefné	szül. Horváth Erzsébet	1844. december 10.
22.	Esztergomi József	Esztergomi Pál - Vas Mária	1876. július 16.
23.	Feil Magdolna	Feil Ferenc - Kindl Teréz	1870. április 6.
24.	Feil Mihályné	szül. Akkerman Teréz	23 éves
25.	Feil Mihályné	szül. Hahn Katalin	1815. augusztus 2.
26.	Feil Péterné	szül. Bach Anna	1850. június 2.
27.	Feit Ádám	an. Tiger Katalin	28 éves
28.	Feit Ádámné	szül. Tiger Katalin	28 éves
29.	Feit Rozália	Feit József - Nepp Magda	1873. július 31.
30.	Feith Józsefné	szül. Nepp Magdolna	1840. június 14.
31.	Fricz Ferencné	szül. Kreidenmacher Katalin	1848. október 20.
32.	Fritz Anna	Fritz Ferenc - Kreidenmacher Katalin	1877. november 10.
33.	Gautschek Andrásné	szül. Benedeczki Veronika	47 éves
34.	Girst Antal	Girst Antal - Krisztl Mária	1876. július 1.
35.	Girst Jánosné	szül. Kern Helén	1832. augusztus 7.
36.	Girst Józsefné	szül. Osztermayer Erzsébet	1844. november 15.
37.	Girst Pál	Girst József - Osztermayer Erzsébet	1877. április 11.
38.	Goldschmidt Magdolna	Goldschmidt János - Féhr Terézia	1877. június 16.
39.	Grósz Jánosné	szül. Czwicker Anna	1844. november 13.
40.	Grósz Jánosné	szül. Spisz Katalin	1818. november 14.
41.	Grósz Pálné	szül. Iskum Mária	1860. szeptember 24.
42.	Hackstock Gyula	Hackstock Márton - Sipos Júlia (Szt. Iván)	12 éves
43.	Hackstock Mártonné	szül. Sipos Júlia	51 éves
44.	Halász Zsigmondné özv.	szül. Derecskei Erzsébet (Szekszárd)	63 éves
45.	Hanol Erzsébet	Hanol József és Jäger Erzsébet	1875. április 6.
46.	Hanol Ferencné	szül. Esztergomi Erzsébet	1827. március 14.
47.	Herczeg Jánosné	szül. Müller Anna	1821. május 11.
48.	Hingl Ferenc	Hingl Ferenc - Adorján Barbara	1877. február 13.
49.	Hingl Jánosné	szül. Gerst Erzsébet	1833. április 9.
50.	Hirsch Jakabné	szül. Arnold Magdolna	1837. február 25.
51.	Hirt János	Hirt János - Girst Mária	1876. december 25.
52.	Hirt Jánosné	szül. Girst Mária	1853. január 12.
53.	Hoffer Antalné	szül. Hegor Mária (Szedres)	45 éves

54.	Homoki Lőrincné	szül. Sárdi Júlia	46 éves
55.	Horváth Györgyné	szül. Szilasi Terézia (Dunaföldvár)	60 éves
56.	Hum Andrásné	szül. Ackermann Erzsébet	1839. szeptember 29.
57.	Hum Anna	Hum József - Goldschmidt Anna	1871. február 9.
58.	Hum Antalné	szül. Hertrich Magdolna	56 éves
59.	Hum Jakabné	szül. Müller Terézia	1847. szeptember 16.
60.	Hunczinger Mártonné	szül. Brezovszki Mária	1836. február 6.
61.	Jantner Bálintné	szül. Hag Magdolna	1818. március 12.
62.	Jantner Ferencné	szül. Nickli Anna	1833. december 4.
63.	özv. Jäger Ferencné	szül. Feil Erzsébet	1816. március 17.
64.	Juhász Sándorné	szül. Schmidt Teréz	1859. november 5.
65.	Kern Ádámné	szül. Pfeffer Teréz	1857. november 29.
66.	Kern Erzsébet	Kern Ádám - Pfeffer Teréz	1880. szeptember 16.
67.	Kern Ferencné	szül. Ackermann Magdolna	1838. szeptember 10.
68.	Kern Józsefné	szül. Fritz Teréz	1898. március 6.
69.	Kern Kálmán	Kern József - Osztermayer Erzsébet	1877. július 25.
70.	Kern Katalin	Kern Ferenc - Fritz Katalin	1872. július 7.
71.	Khin Józsefné	szül. Richt Anna	1842. szeptember 10.
72.	Kholmán Erzsébet	Kholmán János - Kern Anna	1867. november 10.
73.	Kindl Ferenc	Kindl Ferenc - Mütter Mária	1837. augusztus 17.
74.	Kindl Jakabné	szül. Perger Terézia	1817. október 18.
75.	Kindl Magdolna	Kindl János - Pupp Rozália	1872. február 15.
76.	Kirchner Mihályné	szül. Skara Magdolna (Budapesti)	28 éves
77.	Kovács Györgyné	szül. Lengyel Anna (Alsó Szt. Iván)	65 éves
78.	Kovács János	Kovács János - Ráicz Anna (Dunaföldvár)	54 éves
79.	Kovács Jánosné	szül. Homoki Anna	1841. július 26.
80.	Kovács József	Kovács József - Varga Anna	1864. július 20.
81.	Kovács Józsefné	szül. Spitz Teréz	1837. szeptember 30.
82.	Kovács Józsefné	szül. Tímár Anna	1859. november 5.
83.	Kriezer Erzsébet	Kriezer János - Majer Anna	14 éves
84.	Kristyán Jánosné	szül. Győri Mária	1839. november 4.
85.	Krisztl Jánosné	szül. Haaz Magdolna	1833. március 17.
86.	Kródi Jánosné	szül. Berger Katalin	1835. december 7.
87.	Krómer Józsefné	szül. Richl Magdolna	1840. március 2.
88.	Lacza András	Lacza István - Német Katalin (Cseresznyés)	1872. március 23.
89.	Lacza Borbála	Lacza Péter - Grósz Anna	1874. november 27.
90.	Lacza Istvánné	szül. Német Katalin	1840. augusztus 21.
91.	Ledneczki Zsófia	Ledneczki József - Mohai Éva	11 éves
92.	Madács Mihályné	szül. Horváth Rózsa	1853. szeptember 1.
93.	Magyar Mária	Magyar András - Retkes Ágnes	1875. szeptember 15.
94.	Magyar Rozália	Magyar András - Retkes Ágnes	1865. március 11.
95.	Majer Jánosné	szül. Haag Mária	1821. szeptember 23.
96.	Markovics Mihály	szül. Polgár Anna	43 éves
97.	Marx János	Marx János - Schreiber Mária	12 éves
98.	Mészáros Gyuláné	szül. Kiszl Rozália	1859. július 10.
99.	Mittler Sebestyénne	szül. Mittler Terézia	1825. szeptember 30.
100.	Müller Erzsébet	Müller József - Kern Anna	1873. decembe 6.
101.	Nagy Istvánné	Mayer Erzsébet	1835. október 20.
102.	Német János	Német Imre - Herczeg Anna	1874. december 10.
103.	Német Mária	Német Ferenc - Horvát Katalin	26 éves
104.	Német Mihályné	szül. Esztergomi Erzsébet	1859. november 6.
105.	Nepp Jánosné	szül. Leingruber Rozália	1816. szeptember 12.
106.	Nickl Andrásné	szül. Spisz Magdolna	1829. október 28.
107.	Nickl Erzsébet	Nickl András leánya	12 éves
108.	Nikl Erzsébet	Nikl András - Leber Rozália	1875. január 16.
109.	Nun Antalné	szül. Hermann Anna	1826. október 22.
110.	Osztermayer Jánosné	szül. Féhr Magdolna	62 éves
111.	Osztermayer Katalin	Osztermayer Krisztián - Ackermann Magdolna	1877. augusztus 10.
112.	Osztermayer Krisztiánné	Wayer Teréz	1821. szeptember 20.

113.	Pákolicz Györgyné	szül. Schvebl Erzsébet	1844. május 6.
114.	Pákolicz József	Pákolicz Gergő Schwäbl Erzsébet	1874. december 27.
115.	Pap Mária	Pap Mihály - Resch Anna	1871. január 25.
116.	Patai Anna	Patai János - Balala Anna	1870. szeptember 19.
117.	Payerli Ferencné	szül. Vajer Katalin	1823. február 2.
118.	Perger Miklósné	szül. Apert Rozália	1831. december 17.
119.	Pétersz Teréz	Péters Ernő - Balyér Teréz	1875. május 21.ú
120.	Posztós Andrásné	szül. Benedeczki Katalin	1843. június 7.
121.	Pumerschein Józsefné	szül. Kern Katalin	1811. január 25.
122.	Pup Ferenc	Pup Gábor - Knizer Katalin	1868. július 1.
123.	Pupp Jánosné	szül. Kern Erzsébet	1819. január 3.
124.	Pupp Józsefné	szül. Kern Katalin	1842. február 24.
125.	Pupp Mihályné	szül. Kreidenmacher Zsuzsanna	1828. február 20.
126.	Resch Ignácné	szül. Czug Rozália	38 éves
127.	özv. Resch Józsefné	szül. Makulcsa Zsuzsanna	72 éves
128.	Ricza Gyula	szül. Ricza József - Meczinger Éva	1875. április 10.
129.	Ruf Ferencné	szül. Tumpek Katalin	1837. február 19.
130.	Ruf Jánosné	szül. Wolf Júlianna	1847. augusztus 1.
131.	Saller Mihály	Saller Jakab - Fritsch Magdolna	1881. október 7.
132.	Schaller Józsefné	szül. Fritsch Magdolna (Dunakömlödi)	33 éves
133.	Schmidt Ádámné	szül. Goldschmidt Teréz - Szendiné	1812. október 17.
134.	Schmidt Pálné	szül. Novák Rózsa	1844. december 9.
135.	Schnepp Éva	Schnepp József - Perger Katalin	1875. december 1.
136.	Somogyi Júlia	Somogyi Mihály - Süveges Rozália	1834. július 2.
137.	Staft András	Staft Antal - Tenczl Erzsébet	1875. február 15.
138.	Staft Antalné	szül. Tenczl Erzsébet	1835. március 10.
139.	Stamm Józsefné	szül. Pfeffer Veronika	1861. július 28.
140.	Steinczhorn Miklósné	szül. Arnold Katalin	1845. március 22.
141.	Szabó (öreg) Ferecné	szül. Treszl Franciska	50 éves
142.	Szakács András	an. Berki Katalin	76 éves
143.	Szilágyi Júlianna	Szilágyi Mihály - Laki Katalin	1879. július 15.
144.	Szilágyi Mihályné	szül. Madács Katalin	1838. október 22.
145.	Szilágyi Teréz	Szilágyi Mihály - Madács Katalin	1876. augusztus 31.
146.	Till Erzsébet	Till Ferenc - Haas Erzsébet	1844. december 27.
147.	Till Magdolna	Till Ferenc - Bach Teréz	1874. augusztus 11.
148.	Till Teréz	Till Ferenc - Haaz Erzsébet	38 éves
149.	Tomolik Mária	Tomolik József - Éberling Teréz	1871. szeptember 4.
150.	Treszl Jakabné	szül. Hanol Éva	1836. augusztus 12.
151.	Tumpek Ádámné	szül. Gírst Éva	1825. február 8.
152.	Tumpek Ádámné	szül. Wolf Éva	1836. február 12.
153.	Tumpek Ferenc	Tumpek Ferenc - Wajer Terézia	1877. szeptember 19.
154.	Vác Ádámné	szül. Tumpek Anna	1836. július 4.
155.	Vác Anna	Vác Ádám - Tumpek Anna	1876. január 17.
156.	Vác Teréz	Vác Mihály - Hag Erzsébet	1869. március 4.
157.	Vajer Éva	Vajer András - Pul Anna	1860. január 27.
158.	Vajer Ferencné	szül. Czimmer Anna	1865. szeptembe 22.
159.	Vajer Ferencné	szül. Feil Teréz	1866. február 18.
160.	Vajer Katalin	Vajer Márk - Jäger Anna	1874. szeptember 22.
161.	Vajer Katalin	Vajer Antal - Tumpek Katalin	1876. május 4.
162.	Varga Jánosné	szül. Jakobovits Jusztina	1825. január 7.
163.	Varga Károly	Zenta	1861. november 16.
164.	Vas György	an. Molnár Erzsébet	1816. február 27.
165.	Véhmán János	Véhmán János - Praudtner Magda	1872. november 17.
166.	Vida Istvánné	szül. Krizák Júlia	1820. június 19.
167.	Vitt Antalné	Eisenberger Éva	1854. december 24.
168.	Wéber Magdolna	Wéber József - Gard Magdolna	1865. november 5.
169.	Wéhmán Mihályné	szül. Haag Magdolna	1837. február 13.
170.	Weigerding Teréz	Weigerding István - Schmidt Katalin	1873. szeptember 1.
171.	Weisz Antal	szül. Weisz Antal - Khon Erzsébet	1849. január 7.



172.	Weisz Erzsébet	Weisz János - Wolf Erzsébet	1875. október 11.
173.	Weisz Ferenc	Weisz Jakab - Till Mária	1874. november 17.
174.	Weisz Ferencné	szül. Ackermann Éva	1854. április 26.
175.	Weisz Józsefné	szül. Pfeffer Katalin	1829. július 3.
176.	Weisz Péter	an. Weisz Erzsébet	1818. július 26.
177.	Weisz Péterné	szül. Weisz Erzsébet	1819. november 9.
178.	Weisz Rozália	Weisz Ferenc - Hanol Teréz	1874. október 29.
179.	Wolf Jánosné	szül. Kovács Rozália	1866. szeptember 12.
180.	Wolf Józsefné	Wolf József - Ricz Erzsébet	1877. október 19.

A Duna Vidéke listájában szereplők

(a 180 fón felül)

181. Akkerman Ferencné (enk)
182. Czwickler Ferencné 1844. november 13.
183. Feil Katalin (enk) 1816. március 17.
184. Fricz Erzsébet 14 éves
185. Gindl Ferenc (enk)
186. Gindl Jakabné
187. Gindl Magdolna 16 éves (enk)
188. Gindl Teréz
189. Haasz Magdolna
190. Hand Erzsébet 12 éves
191. Hencz István (nagydorogi) (enk)
192. Hencz János (nagydorogi) (enk)
193. Hierenc ? 10 éves (enk)
194. Horváth János (nagydorogi) (enk)
195. Kramer Jné (Reichl)
196. Kreidenmacher Zsuzsa
197. Lacza Andrásné (enk)
198. Ledneczky János
199. Mayer Ferencné (21 éves)
200. Mayer Györgyné (enk)
201. Mayer Katalin (10 éves)
202. Németh I. lánya
203. Pach Lőrinc
204. Pach Teréz
205. Pákolicz Katalin (enk)
206. Papp Józsefné
207. Schiller Jakabné - Frisch Magdolna (Dunakömlőd, 33 éves)
208. Schnebl Erzsébet (18 éves)
209. özv. Szendy J-né
210. Szigeti Mihályné
211. Szűsz János (Hencsei)
212. özv. Táncsics Jánosné (enk)
213. Tieger Katalin
214. Timár Anna
215. Tóth István (9 éves)
216. Tümpök Teréz (12 éves)
217. Varga István (nagydorogi) (enk)
218. Vayer Magdolna (enk)
219. Vayer Rozália
220. Veisz Anna (10 éves) (enk)
221. Veisz Vilmosné (enk)

A haláltusa alatt három terhes nő megszülte gyermekét, melyek holttesteit ki is fogták.

Összesen: 224 fő.

## TARTALOMJEGYZÉK

1. Búcsú id. Hanák Ottótól .....	1
2. id. Hanák Ottó: A falusi értelmiség... ..	2
3. id. Hanák Ottó: Csak tudnátok ti is játszani (vers) .....	7
4. Beregnyei Miklós: A másság mítosza (részlet).....	8
5. Törjék Zsuzsanna: Gondolatok Ady Endre: Margita élni akar (szakdolgozat 3. rész) .....	14
6. Lovászi Anna: Természet a művészetben .....	19
7. Szabó Júlia: Új szerzemények... ..	20
8. Hegedüs János: Még egyszer az imsósi erdőről .....	23
9. Supliczné Nagy Katalin: A Homo Sapiens .....	25
10. Kiss Virág Zsanett versei .....	27
11. Pauk Erika, Pacskó Szilvia, Balázs Katalin, Kuti Horváth György, Nikl János, Majoros Irén Erzsébet, Pfeiffer Ferenc, Oláh Zoltán, Rácz Diána, Bajtai András, Gáts Krisztina Beáta, Horváth Béla, Hetényi István, Szarka József és Csanádi István Antal versei .....	28
12. Nagy munkasiker volt számunkra a 4-es blokki főjavítás .....	41
13. Beregnyei Miklós: A biskói tragédia .....	43

### PAKSI TÜKÖR

Irodalmi-művészeti és helytörténeti szemle

VI. évfolyam, 2. szám, 1999 júniusa

Szerkeszti a szerkesztő bizottság:

Beregnyei Miklós felelős szerkesztő, Herczeg Ágnes olvasó szerkesztő

Rovatszerkesztők:

Gyórfy József művészet, Szarka József irodalom, Takács Miklós helytörténet

Tördelés: Törökné G. Judit

Kiadja: a Jámbor Pál Társaság, Felelős kiadó: a JPT elnöke

Készült: PA Rt. Nyomda 99/1850. sz., Felelős vezető: Slonczki István

A szerkesztőség címe: Paks, Város Könyvtár, Villany u. 1.

HU-ISSN: 1218-2109

## TARTALOMJEGYZÉK

1. Búcsú id. Hanák Ottótól .....	1
2. id. Hanák Ottó: A falusi értelmiség... ..	2
3. id. Hanák Ottó: Csak tudnátok ti is játszani (vers) .....	7
4. Beregnyei Miklós: A másság mítosza (részlet).....	8
5. Törjék Zsuzsanna: Gondolatok Ady Endre: Margita élni akar (szakdolgozat 3. rész) .....	14
6. Lovászi Anna: Természet a művészetben .....	19
7. Szabó Júlia: Új szerzemények... ..	20
8. Hegedüs János: Még egyszer az imsósi erdőről .....	23
9. Supliczné Nagy Katalin: A Homo Sapiens .....	25
10. Kiss Virág Zsanett versei .....	27
11. Pauk Erika, Pacskó Szilvia, Balázs Katalin, Kuti Horváth György, Nikl János, Majoros Irén Erzsébet, Pfeiffer Ferenc, Oláh Zoltán, Rácz Diána, Bajtai András, Gáts Krisztina Beáta, Horváth Béla, Hetényi István, Szarka József és Csanádi István Antal versei .....	28
12. Nagy munkasiker volt számunkra a 4-es blokki főjavítás .....	41
13. Beregnyei Miklós: A biskói tragédia .....	43

### PAKSI TÜKÖR

Irodalmi-művészeti és helytörténeti szemle

VI. évfolyam, 2. szám, 1999 június

Szerkeszti a szerkesztő bizottság:

Beregnyei Miklós felelős szerkesztő, Herczeg Ágnes olvasó szerkesztő

Rovatszerkesztők:

Gyórfy József művészet, Szarka József irodalom, Takács Miklós helytörténet

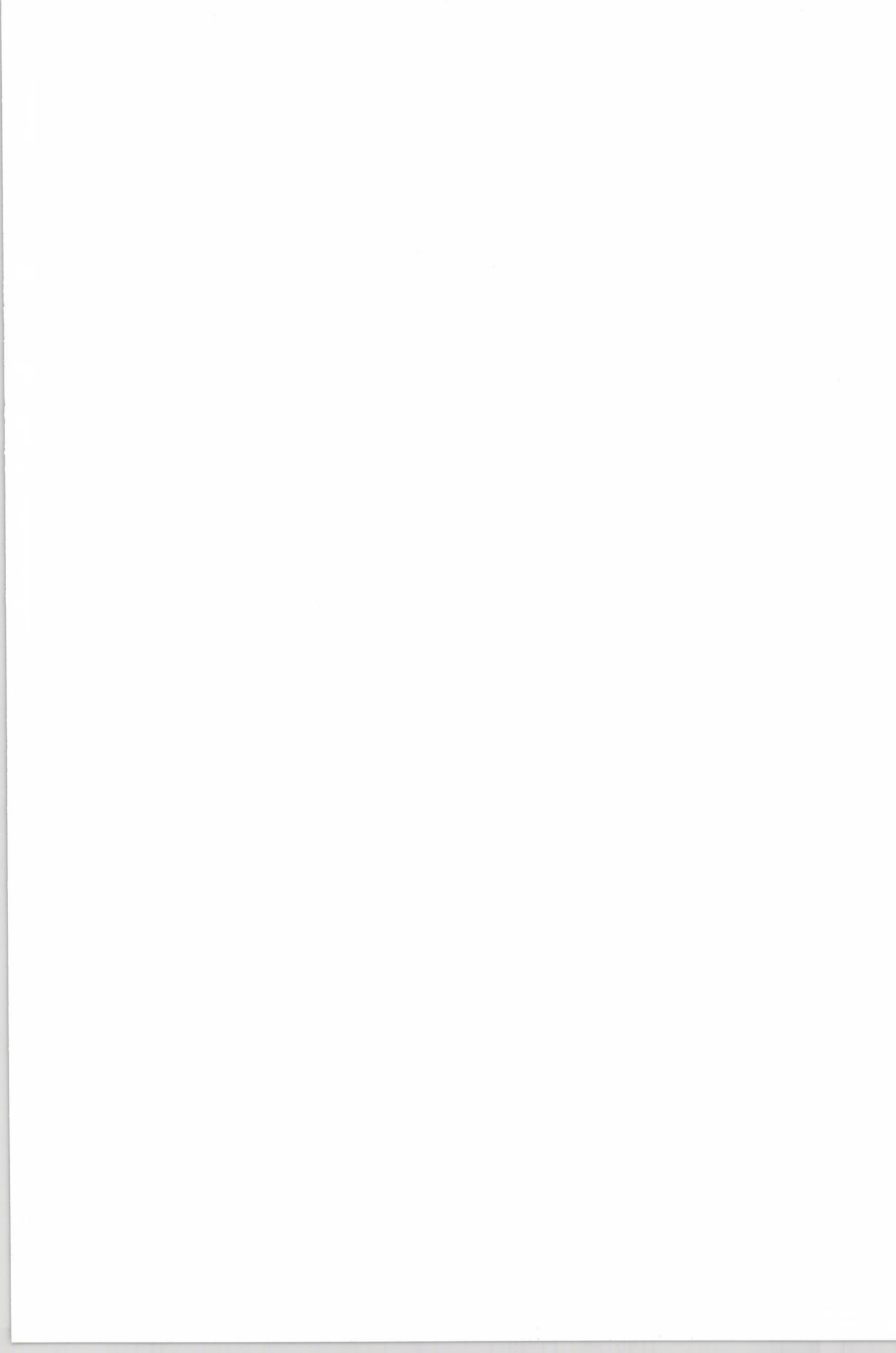
Tördelés: Törökné G. Judit

Kiadja: a Jámbor Pál Társaság, Felelős kiadó: a JPT elnöke

Készült: PA Rt. Nyomda 99/1850. sz., Felelős vezető: Slonczki István

A szerkesztőség címe: Paks, Város Könyvtár, Villany u. 1.

HU-ISSN: 1218-2109





*Wigner Jenő szobránál lánya és unokája  
(1999. június 03.)*



*Tetszik a Zsolnai kerámia*